

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Державний біотехнологічний
університет**

**Факультет економічних відносин та
фінансів**

Кафедра глобальної економіки

ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АГРОБІЗНЕСУ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних робіт

для здобувачів рівня вищої освіти перший (бакалаврський)
спеціальності 208 «Агроінженерія» денної та заочної форм
навчання

Харків
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний біотехнологічний університет

Факультет економічних відносин та фінансів

Кафедра глобальної економіки

ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АГРОБІЗНЕСУ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних робіт

для здобувачів рівня вищої освіти перший (бакалаврський)
спеціальності 208 «Агроінженерія»
денної та заочної форм навчання

Затверджено
рішенням науково-методичної
комісії факультету економічних
відносин та фінансів
Протокол №1 від 25.09.2024р.

Харків
2024

УДК 631.1(076)

Схвалено
на засіданні кафедри глобальної економіки
Протокол № 1 від 28 серпня 2024 р.

Рецензенти:

О. М. Кравченко, професор кафедри технологій управління Навчально-наукового інституту неперервної освіти Національного авіаційного університету д-р екон. наук, доцент;

Н.І. Рижикова, професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування факультету економічних відносин та фінансів Державного біотехнологічного університету, д-р екон. наук, професор.

ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АГРОБІЗНЕСУ:
метод. вказівки до виконання практичних робіт для здобувачів
рівня вищої освіти перший (бакалаврський) спеціальності 208
«Агроінженерія» денної та заочної форм навчання/
Державний біотехнологічний університет; авт.-уклад.:
Антощенкова В.В.. – Харків : [б. в.], 2024. – 197 с.

Методичні вказівки з дисципліни «ЕКОНОМІКА ТА
ОРГАНІЗАЦІЯ АГРОБІЗНЕСУ» призначено для вивчення,
поглиблення та закріплення теоретичного матеріалу з курсу лекцій.

УДК 631.1(076)

Відповідальний за випуск: Ю.Л. Філімонов, к. екон. наук, доц

© В. В. Антощенкова, 2024

© ДБТУ, 2024

ВСТУП

Дисципліна «Економіка та організація агробізнесу» є важливою складовою навчального процесу для студентів, які прагнуть отримати ґрунтовні знання у сфері аграрної економіки та управління агробізнесом. У контексті глобалізації економіки, зростаючих потреб у продуктах харчування, а також викликів, пов'язаних з екологічними змінами, ця дисципліна стає особливо актуальною і необхідною. Метою методичних вказівок є надання студентам чітких рекомендацій щодо структури навчального процесу, основних тем і питань, що вивчаються в рамках дисципліни, а також методів самостійного вивчення. Ці вказівки допоможуть зосередитись на ключових аспектах економіки агробізнесу, таких як формування аграрної політики, управління агрокомпаніями, аналіз витрат та прибутковості, організаційні структури в агробізнесі, а також проблеми та перспективи розвитку агросектора.

У рамках навчання студенти отримають змогу ознайомитися з економічними теоріями та підходами, що застосовуються в аграрному бізнесі, вивчити сучасні технології ведення сільського господарства, зрозуміти роль державного регулювання та інституційного середовища для успішної діяльності аграрних підприємств. Ключовими елементами курсу стануть аналіз ринків агропродукції, планування виробництва, ефективне управління ресурсами, а також особливості фінансування агропроектів.

Методичні вказівки також містять рекомендації щодо використання різноманітних навчальних матеріалів, таких як підручники, наукові статті, статистичні дані, а також приклади з практики агробізнесу, що допоможуть створити чітке уявлення про реалії сектору. Окрім цього, студенти будуть заохочені до активного обміну досвідом та знаннями через участь у дискусіях, групових проектах та дослідженнях.

СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

спеціальність	не обмежено	обов'язковість дисципліни	вибіркова
освітня програма	не обмежено	факультет	економічних відносин та фінансів
освітній рівень	не обмежено	кафедра	глобальної економіки
телефон	0668674663	електронна пошта	vitalina.tiaxntusg@gmail.com vitalina.tiaxntusg@btu.kharkov.ua

ВИКЛАДАЧ

Антощенко Віталіна Володимирівна

Вища освіта – спеціальність «Економіка підприємства»

Науковий ступінь – доктор економічних наук, 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»

Вчене звання - доцент кафедри глобальної економіки

Досвід роботи – 18 років

Показники професійної активності з тематики курсу:

- авторка більше 15 методичних розробок;
- досвід роботи у складі міжнародних проєктів, досвід викладання в Akademia WSB (WSB University) with its registered office in Dąbrowa Górnicza;
- співавторка 26 публікацій з агроінженерії (в тому числі, 3 публікації що індексуються у Scopus/WoS);
- учасниця наукових і методичних конференцій.

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНЮ КОМПОНЕНТУ (ДИСЦИПЛІНУ)

Мета	є забезпечення достатнього рівня теоретичних знань і практичних навичок у здобувачів вищої освіти, необхідних для формування у майбутніх фахівців знань організаційних процесів щодо управління аграрним бізнесом та пріоритетних напрямків їх розвитку; вмінь, спрямованих на оволодіння методами наукового дослідження і обґрунтованого підходу до вирішення складних питань створення і ведення господарства в умовах ринку, на засадах приватної власності на землю і майно, вести господарську діяльність, з метою підвищення ефективності та прибутковості створеного бізнесу.
Формат	лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні завдання, командна робота, імітаційний проєкт, презентація, дискусія.
Специфічні результати навчання і форми їх контролю	знати: суть та особливості агропромислового виробництва, умов і механізмів виникнення та розвитку агропромислових формувань і продуктових підкомплексів / імітаційний командний проєкт, індивідуальні завдання
Обсяг і форми контролю	вміти: системно оцінювати діяльність агробізнесу на різних рівнях управління, аналізувати глибинні процеси агропромислової інтеграції, моделювати агропромислові формування, обґрунтовувати економічний механізм взаємовідносин галузей і підприємств в агробізнесі / імітаційний командний проєкт, індивідуальні завдання
Вимоги викладача	3 кредити ECTS (90 годин): 12 годин лекцій, 12 годин практичні заняття; модульний контроль (2 модулі); підсумковий контроль – диференційований залік
Умови зарахування	вчасне виконання завдань, активність, командна робота

ВІДПОВІДНІСТЬ СТАНДАРТУ ОСВІТИ І ОСВІТНІЙ ПРОГРАМІ

Компетенції	ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК8. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ФК13. Здатність організовувати роботу та забезпечувати адміністративне управління виробничими підрозділами, які здійснюють технічне забезпечення агропромислового виробництва відповідно до реалізації правових вимог безпеки життєдіяльності і охорони праці; аналізувати показники техногенних та природних небезпек, а також планувати і виконувати відповідні захисні заходи. ФК14. Здатність здійснювати економічне обґрунтування доцільності застосування технологій та технічних засобів в агропромисловому виробництві, інженерно-технічних заходів з підтримання машинно-тракторного парку, фермської та іншої сільськогосподарської техніки в працездатному стані.	ПРН 1. Володіти гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями; формулювати ідеї, концепції з метою використання у професійній діяльності. ПРН 2. Застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності. ПРН 23. Аналізувати ринок продукції та сільськогосподарської техніки. Складати бізнес-плани виробництва сільськогосподарської продукції. Виконувати економічне обґрунтування технологічних процесів, технологій, матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва. Застосовувати методи управління проектами виробництва продукції рослинництва та тваринництва. ПРН 24. Організовувати виробничий процес підрозділів з технічного забезпечення агропромислових виробництв.
-------------	---	---

Програмні результати навчання

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ (ДИСЦИПЛІНИ)					
Модуль 1. РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ					
Лекція 1.	Теоретичні основи агробізнесу. Підприємство, як суб'єкт господарювання. Форми суспільної та просторової організації виробництва. Земельні фонди України.	ПЗ 1	Агропромисловий комплекс України та його інфраструктура	Самостійна робота	Сільське господарство як галузь національної економіки: суть, особливості, форми організації. Фактори, що визначають центральне місце сільського господарства в структурі агробізнесу. Валова і товарна продукція сільського господарства. Ринкові відносини в АПК. Зовнішнє середовище діяльності аграрних підприємств у ринковій економіці. Нагромадження в сільському господарстві і його джерела. Ресурси сільського господарства та інтенсифікація виробництва. Технологічний процес агропромислового виробництва. Міжгалузеві зв'язки, їх види та механізм поєднання. Якісні ознаки агропромислової інтеграції. Національний і регіональні агробізнес: поняття, відмінності. Критерії і показники оцінки ролі і місця агробізнесу в національній економіці.
Лекція 2.	Трудові ресурси сільського господарства. Необоротні та оборотні активи сільського господарства.	ПЗ 2	Агропромисловий комплекс України та його інфраструктура		
Лекція 3.	Теоретичні основи агробізнесу	ПЗ 3	Агропромисловий комплекс України та його інфраструктура		

Модуль 2. ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПОЛІПШЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Лекція 4.	Собівартість і ціни на сільськогосподарську продукцію. Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва.	ПЗ 4	Визначення розміру та структури операційних витрат на виробництві аграрної продукції; аналіз динаміки виробничих витрат та собівартості одиниці продукції; розрахунок розміру граничних витрат.	Самостійна робота	Поняття про інфраструктуру, її особливості та різновиди. Особливості функціонування та організаційні форми агросервісу. Якість товарної продукції, її фактори і резерви. Конкурентоспроможність товарної продукції. Поняття про продуктову структуру агробізнесу та продуктову вертикаль (підкомплекс). Господарський, економічний і противитратний механізми: суть, складові елементи, взаємозв'язок. Комплексоутворювальні пропорції та проблема управління в агробізнесі. Механізм планування в агробізнесі. Державний протекціонізм і економічні важелі управління агробізнесу.
Лекція 5.	Інновації та НТП. Інвестиції та капітальні вкладення.	ПЗ 5	Визначення та аналіз динаміки цін реалізації одиниці сільськогосподарської продукції аграрних підприємств. Визначення фінансових результатів від реалізації продукції і фінансово-економічної ефективності роботи підприємства.		
Лекція 6.	Державне регулювання і підтримка доходів сільськогосподарського виробництва.	ПЗ 6	Агроінновації. Бізнес-планування		
		ПЗ 6	Залік		

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА ТА МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

Література

1. Антощенко В. В. Системи та механізми інноваційного розвитку підприємств галузі тваринництва в системі управління продовольчою безпекою Харків: Друкарня Мадрид. 2021 р. 340 с.
2. Економіка і організація агробізнесу. В. Г. Кудлай [Електронний ресурс] : Практикум. Київ : КНЕУ імені Вадима Гетьмана, 2020. 211с.
3. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. Київ : КНЕУ, 2013. 779 с.
4. Ільчук М.М., Барановська О.Д., Ус С.І., Дмитрук М.І. Підприємництво та організація агробізнесу в регіонах: навч. посібн. Київ, НУБіП України, 2021. 416 с.
5. Аграрна економіка. У 2 томах. Том 2. Фермер. Професійний рівень/ Під ред. Хорст Лохнер, Йоханнес Бреккер. Університетська книга. 2014. 606с.
6. Калетнік Г.М., Гончарук І.В., Ємчик Т.В., Лутковська С.М. Аграрна політика та земельні відносини : підручник. Вінн. нац. аграр. ун-т. Вінниця: ВНАУ, 2020. 307 с.
7. Бізнес в аграрній сфері Grow up: Agro https://business.dia.gov.ua/education/biznes_v_ahrnarii_sferi_grow_up_agro

Методичне забезпечення

1. Антощенко В.В. ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АГРОБІЗНЕСУ: метод. вказівки до самостійного вивчення дисципліни здобувачами рівня вищої освіти перший (бакалаврський) денної та заочної форми навч. за спец. 208 «Агроінженерія» / ДБТУ; уклад.: В. В. Антощенко. Харків, 2023. 54 с.
2. Кравченко О.М., Антощенко В.В., Бабан Т.О. Економічне обґрунтування інженерних рішень: Навчально-методичний комплекс для практичних занять студентів технічних спеціальностей. Харків, ДБТУ, 2023. 54 с.
3. ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АГРОБІЗНЕСУ: методичні вказівки для поточного та підсумкового контролю знань дисципліни для здобувачів рівня вищої освіти перший (бакалаврський) денної та заочної форми навч. за спец. 208 «Агроінженерія» / ДБТУ; уклад.: В.В. Антощенко – Харків : [б. в.], 2024. – 30 с.
4. ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АГРОБІЗНЕСУ: метод. вказівки до практичних занять для здобувачів рівня вищої освіти перший (бакалаврський) спеціальності 208 «Агроінженерія» денної та заочної форм навчання/ Державний біотехнологічний університет; авт.-уклад.: Антощенко В.В.. – Харків : [б. в.], 2024. – 100 с.
5. ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АГРОБІЗНЕСУ: курс лекцій для здобувачів рівня вищої освіти перший (бакалаврський) денної та заочної форми навчання за спеціальністю 208 «Агроінженерія» / В. В. Антощенко/ – Електрон. дані. – Х. : ДБТУ, 2024. – 128 с.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

СИСТЕМА		БАЛИ	ДІЯЛЬНІСТЬ, ЩО ОЦІНЮЄТЬСЯ
Підсумкове оцінювання	100 бальна ECTS (стандартна)	до 50	50% від усередненої оцінки за модулі
		до 50	підсумкове тестування
Модульне оцінювання	100 бальна сумарна	до 50	відповіді на тестові питання
		до 20	усні відповіді на лабораторно-практичних заняттях
		до 30	результат засвоєння блоку самостійної роботи

НОРМИ АКАДЕМІЧНОЇ ЕТИКИ ТА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Всі учасники освітнього процесу (в тому числі здобувачі освіти) повинні дотримуватися кодексу академічної доброчесності та вимог, які прописані у положенні «Про академічну доброчесність учасників освітнього процесу ДБТУ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, поважати гідність один одного, проявляти доброзичливість, чесність, відповідальність.

ЗМІСТ

Практичне заняття 1.	12
МІСЦЕ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ, ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ	
Практичне заняття 2	14
ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ОСНОВИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РИНКУ	
Практичне заняття 3	17
ВАЛОВА І ТОВАРНА ПРОДУКЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА, СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА	
Практичне заняття 4	28
ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ПІДПРИЄМСТВА, ТИПУ ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ ТА РІВНЯ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ	
Практичне заняття 5	33
ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА	
Практичне заняття 6	38
ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ	
Практичне заняття 7	42
НЕОБОРОТНІ АКТИВИ ПІДПРИЄМСТВА	
Практичне заняття 8	48
ОБОРОТНІ АКТИВИ ПІДПРИЄМСТВА	
Практичне заняття 9	52
ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА І СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	
Практичне заняття 10	55
ЦІНИ ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПРОДУКЦІЮ ПІДПРИЄМСТВА	
Практичне заняття 11	58
ФОРМУВАННЯ, РОЗПОДІЛ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ	
Практичне заняття 12	60
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
ДОДАТКИ	68

Практичне заняття 1

МІСЦЕ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ, ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Особливості сільськогосподарської продукції

не може бути відтворена і вироблена в інших сферах або замінена іншими видами продукції

дає основну масу сировини для легкої і харчової промисловості, а також продукти для споживання населенням без переробки

має безпосередній вплив на розвиток галузей промисловості, що забезпечують його засобами виробництва (тракторобудівна, автомобілебудівна, виробництво сільськогосподарських машин та ін.)

у загальному роздрібному товарообороті 75% займають товари, вироблені в сільському господарстві або із сільськогосподарської сировини, в т.ч. на продовольчі товари припадає близько 50%

Причини ускладнення процесу управління виробництвом в сільському господарстві

необхідність розвивати декілька товарних галузей, які відрізняються організацією виробництва

розосередженість працівників по території і складність прийняття оперативних рішень

потреба залучення сезонних працівників і труднощі управління тимчасовими організаційними ланками

необхідність подовження робочого дня працівників з метою своєчасного виконання важливих технологічних операцій в оптимальні агротехнічні строки та існування робочих місць з розірваністю робочого дня працівників

Практичне заняття 2

ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ОСНОВИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РИНКУ

Підприємство — це організаційно виокремлена та економічно самостійна основна (первинна) ланка виробничої сфери народного господарства, що виготовляє продукцію (виконує роботу або надає платні послуги).

Мета функціонування підприємства на ринку — задоволення суспільних потреб у певних видах продукції (роботах, послугах) та одержання максимально можливого прибутку.

Основними завданнями підприємства є:

- ✓ одержання прибутку власником підприємства (державою, приватною особою, акціонерами);
- ✓ забезпечення споживачів продукцією підприємства відповідно до ринкового попиту та укладених договорів;
- ✓ забезпечення виплати заробітної плати персоналу підприємства, нормальних умов праці та можливостей підвищення професійного рівня працівників;
- ✓ створення робочих місць для населення;
- ✓ створення та підтримка потенціалу для майбутнього розвитку, безперервності існування підприємства;
- ✓ охорона довкілля (землі, повітряного та водного басейнів);
- ✓ недопущення зриву поставок або випуску неякісної продукції, скорочення обсягів виробництва та зниження доходів підприємства.

Структурні ланки підприємства та їх взаємодія

Ум. позн.: ПП — перепідготовка кадрів; КП — кадровий персонал; НП — нова продукція; НТ — нова технологія; НО — нова орг.вир-ва; НТех — нова техніка і обладнання; КС — конкурентоспроможність продукції.

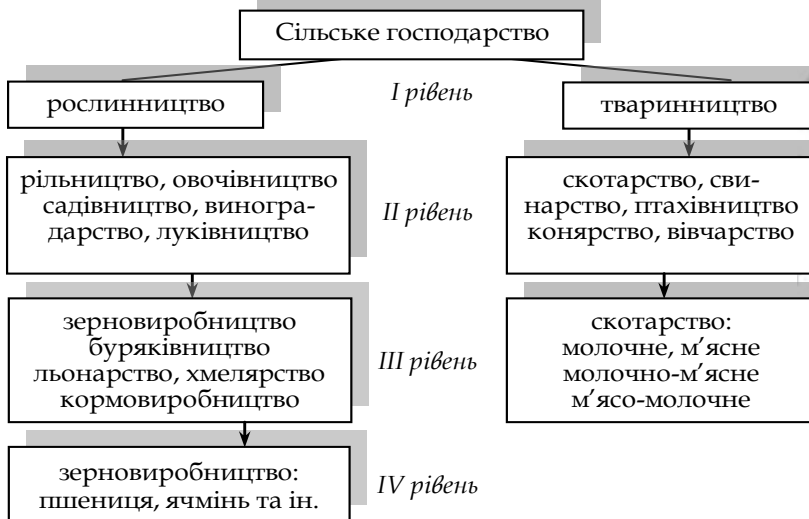
ГАЛУЗЕВА СТРУКТУРА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Галузь — це частина сільськогосподарського виробництва, яка відрізняється від його інших частин кінцевою продукцією, набором засобів виробництва (предметів і знарядь праці), технологією виробництва і його організацією, а також професійним складом працівників

Головні галузі
формують
виробничий
напрямок підприємства, його спеціалізацію

Додаткові галузі
підвищують доходність підприємства, створюють умови для розвитку головної галузі, забезпечують повніше використання ресурсів, пом'якшують сезонність виробництва

Підсобні сільськогосподарські галузі
мають незначне товарне значення (наприклад, свинарство — для забезпечення працівників господарства свининою)

ВАЛОВА І ТОВАРНА ПРОДУКЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА, СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА

Валова продукція підприємства – це первісний результат взаємодії факторів виробництва, матеріальна і вартісна основа інших кінцевих результатів, що в натуральній формі представлений всіма виробленими протягом року первинними продуктами рослинництва і тваринництва, а у вартісній – оцінений за поточними та порівнянними цінами відповідного року

Визначення вартості валової продукції підприємства у співставних (порівняних) цінах (за видами продукції):

$$ВП_{СП} = K \cdot Ц_{ПОР} : 1000,$$

де $ВП_{СП}$ – валова продукція підприємства у співставних (порівняних) цінах, тис. грн;
 K – кількість виробленої продукції, ц;
 $Ц_{ПОР}$ – співставні (порівняні) ціни, грн;
1000 – використовується для переведу із «грн» у «тис. грн»

Визначення вартості валової продукції у поточних цінах підприємства (за видами продукції):

$$ВП_{ПОТ} = K \cdot Ц_{ПОТ} : 1000,$$

де $ВП_{ПОТ}$ – валова продукція у поточних цінах підприємства, тис. грн;
 K – кількість виробленої продукції, ц;
 $Ц_{ПОТ}$ – поточні ціни, грн;
1000 – використовується для переведу із «грн» у «тис. грн»

Товарна продукція – це та частина валової продукції, яка реалізована за межі підприємства різним споживачам, визначається в натуральній і вартісній (грошовій) формах, розраховується за поточними цінами реалізації

Рівень товарності характеризує відносну товарність та окремо визначається по кожній галузі підприємства як процентне відношення товарної продукції до валової, взятих у натуральному виразі

$$P_T = \frac{ТП}{ВП} \cdot 100\%,$$

де P_T – рівень товарності окремого виду продукції, %;
ТП – товарна продукція, ц;
ВП – валова продукція, ц

Спеціалізація підприємства – це переважний розвиток однієї чи декількох галузей підприємства

$$K_c = \frac{100}{\sum P_i \cdot (2 \cdot i - 1)},$$

де 100 – сума питомих ваг продукції підприємства;
 P_i – питома вага окремих видів товарної продукції у загальній вартості реалізованої продукції підприємства, %;
 i – порядковий номер товарної продукції у ранжированому ряді за часткою у виручці від реалізації продукції, від найбільшої

Структура товарної продукції:

$$ПВ = \frac{B_o}{B_3} \cdot 100\%,$$

де ПВ – питома вага окремого виду товарної продукції, %;
 B_o – виручка від реалізації окремого виду продукції, тис. грн;
 B_3 – загальна вартість товарної продукції, тис. грн.

Довідка

Постійні ціни 2010 року
основних видів продукції сільського господарства (для
порівняння з постійними цінами 2021 року)

(грн / ц)

пшениця (озима і яра)	102,75	кукурудза на силос і зелений корм	9,37
жито (озиме і яре)	91,19	ріпак озимий	276,39
ячмінь (озимий і ярий)	95,40	ріпак ярий	284,57
кукурудза на зерно	107,27	картопля	100,76
овес	88,41	овочі закритого ґрунту	648,39
просо	100,48	приплід, приріст ВРХ	1164,16
гречка	357,69	приплід, приріст свиней	1273,46
горох	106,23	приплід, приріст овець, кіз	1120,86
квасоля	747,51	м'ясо кролів	1734,51
сорго	112,78	приплід, приріст птиці	890,13
цукрові буряки	39,14	молоко	248,66
соняшник	284,21	яйця, грн/ тис.шт	465,34
соя	236,29	мед	2513,54

Довідка

Значення коефіцієнта спеціалізації

- ✓ не перевищує 0,20 – підприємство багатогалузеве;
- ✓ 0,21 - 0,30 – підприємство зі слабким рівнем спеціалізації;
- ✓ 0,31 - 0,40 – підприємство із середнім рівнем спеціалізації;
- ✓ 0,41 - 0,50 – рівень спеціалізації підприємства вище середнього;
- ✓ 0,51 - 0,60 – підприємство з високим рівнем спеціалізації;
- ✓ понад 0,60 – підприємство з глибоким рівнем спеціалізації

Постійні ціни 2021 року на продукцію сільського господарства

Назва продукції сільського господарства	Постійні ціни 2021 року	
Пшениця, вкл. тритикале (озима і яра)	637,73	, грн за ц
Кукурудза на зерно	613,91	, грн за ц
Ячмінь (озимий і ярий)	569,07	, грн за ц
Жито (озиме і яре)	451,83	, грн за ц
Овес	503,45	, грн за ц
Гречка	1759,70	, грн за ц
Сорго	631,40	, грн за ц
Просо	654,54	, грн за ц
Рис	900,92	, грн за ц
Зерно культур зернових інших, гібридів, сумішей колосових	524,80	, грн за ц
Квасоля сушена	4294,99	, грн за ц
Сочевиця сушена	3373,22	, грн за ц
Горох сушений	610,40	, грн за ц
Вика сушена (озима та яра)	1340,98	, грн за ц
Люпин солодкий і гіркий сушений	3071,33	, грн за ц
Боби культур зернобобових інших, сушені	805,96	, грн за ц
Боби сої	1552,47	, грн за ц
Насіння льону-кудряшу (олійного)	385,53	, грн за ц
Насіння льону-довгунцю	1214,70	, грн за ц
Насіння гірчиці	1905,41	, грн за ц
Насіння ріпаку озимого	1610,15	, грн за ц
Насіння кользи (ріпаку ярого)	1657,81	, грн за ц
Насіння соняшнику	1667,07	, грн за ц
Насіння ріцини	3160,69	, грн за ц
Насіння ріжію	5474,51	, грн за ц
Насіння маку олійного	5882,36	, грн за ц
Насіння конопель середньоросійських	396,21	, грн за ц
Насіння конопель південних	741,22	, грн за ц
Насіння культур олійних інших	2735,87	, грн за ц
Волокно льону-довгунцю необроблене	1117,54	, грн за ц
Волокно конопель	579,15	, грн за ц
Стебло конопель	167,47	, грн за ц
Культури прядивні інші	283,97	, грн за ц
Буряк цукровий фабричний	116,40	, грн за ц
Буряк цукровий маточний	102,20	, грн за ц

Насіння буряку цукрового	15598,60	, грн за ц
Прянощі необроблені	1782,15	, грн за ц
Рослини ефіроолійні	599,80	, грн за ц
Рослини лікарські	3260,05	, грн за ц
Тютюн необроблений	45101,64	, грн за ц
Махорка необроблена	7600,42	, грн за ц
Коріння цикорію	304,02	, грн за ц
Шишки хмелю	9622,63	, грн за ц
Картопля	286,42	, грн за ц
Культури овочеві закритого ґрунту	3025,07	, грн за ц
Капуста відкритого ґрунту	401,15	, грн за ц
Огірки та корнішони відкритого ґрунту	738,48	, грн за ц
Помідори відкритого ґрунту	703,77	, грн за ц
Гарбузи та кабачки столові відкритого ґрунту	320,46	, грн за ц
Часник відкритого ґрунту	4184,09	, грн за ц
Цибуля (ріпчаста та шалот) відкритого ґрунту	468,84	, грн за ц
Морква столова відкритого ґрунту	459,05	, грн за ц
Буряк столовий відкритого ґрунту	440,69	, грн за ц
Інші овочі відкритого ґрунту	1007,07	, грн за ц
Культури овочеві коренеплідні маточні	298,93	, грн за ц
Культури баштанні продовольчі	458,44	, грн за ц
Насіння культур овочевих	15546,30	, грн за ц
Насіння гороху зеленого	577,22	, грн за ц
Цибуля сіянка	983,76	, грн за ц
Насіння культур баштанних продовольчих	30575,85	, грн за ц
Гриби культивовані	2643,02	, грн за ц
Культури кормові коренеплідні	78,93	, грн за ц
Буряк цукровий кормовий	102,36	, грн за ц
Культури кормові баштанні	32,70	, грн за ц
Кукурудза кормова	53,62	, грн за ц
Сіно трав однорічних	147,25	, грн за ц
Сіно трав багаторічних	119,19	, грн за ц
Корм зелений, сінаж, силос, трав'яне борошно з трав однорічних та багаторічних	28,05	, грн за ц
Зелена маса трав однорічних та багаторічних на випас	15,98	, грн за ц
Сіно з сіножатей	80,24	, грн за ц
Корм зелений, сінаж, силос, трав'яне борошно з сіножатей	9,19	, грн за ц

Сіно з пасовищ культивованих	134,77	, грн за ц
Корм зелений, сінаж, силос, трав'яне борошно з пасовищ культивованих	35,48	, грн за ц
Культури кормові інші	34,66	, грн за ц
Насіння буряку кормового	11813,93	, грн за ц
Насіння культур кормових баштанних	5674,66	, грн за ц
Насіння трав однорічних	1279,28	, грн за ц
Насіння трав багаторічних	2879,95	, грн за ц
Коренеплоди кормові маточні	208,54	, грн за ц
Троянда відкритого та закритого ґрунту	14776,00	, грн за тис. шт
Гвоздика відкритого та закритого ґрунту	3647,71	, грн за тис. шт
Квіти зрізані та квіти в бутонах свіжі інші відкритого та закритого ґрунту	6197,55	, грн за тис. шт
Насіння квітів	94847,84	, грн за ц
Рослини в горщиках, ящиках, тощо	40246,11	, грн за тис. шт
Розсада культур овочевих і баштанних	1139,78	, грн за тис. шт
Розсада квітів	8716,37	, грн за тис. шт
Цибулини, бульби, кореневі бульби, бульбоцибулини квітів	5814,00	, грн за тис. шт
Саджанці квіткових насаджень	14759,23	, грн за тис. шт
Саджанці культур плодових	32599,89	, грн за тис. шт
Саджанці культур ягідних	12751,83	, грн за тис. шт
Саджанці винограду	26408,73	, грн за тис. шт
Черешки лаванди	629,18	, грн за тис. шт
Черешки хмелю	620,00	, грн за тис. шт
Саджанці насаджень декоративних	30460,36	, грн за тис. шт
Саджанці хмелю	235,94	, грн за тис. шт
Матеріал садивний інший	101,30	, грн за тис. шт
Плоди культур зерняткових	559,45	, грн за ц
Плоди культур кісточкових	835,43	, грн за ц
Плоди культур тропічних та субтропічних	4706,26	, грн за ц
Культури ягідні	4198,53	, грн за ц
Горіхи	2330,21	, грн за ц
Виноград	1269,30	, грн за ц
Площа закладки нових садів	8406,82	, грн за га
Площа молодих насаджень за рік	4968,42	, грн за га
Площа закладки ягідників	39188,86	, грн за га
Площа молодих ягідників за рік	22337,59	, грн за га
Площа закладки виноградників	31387,99	, грн за га
Площа молодих насаджень винограду за рік	17357,65	, грн за га
Площа закладки хмелю	35068,03	, грн за га

Площа молодих насаджень хмелю за рік	18589,89	, грн за га
Посіви люпину та інших бобових культур на зелене добриво	1633,09	, грн за га
Площа посіву озимих культур	3996,09	, грн за га
Площа зяблевої оранки ґрунту	1973,40	, грн за га
Солома та полова культур зернових	48,00	, грн за ц
Вирощування великої рогатої худоби	4206,67	, грн за ц
Вирощування свиней	3960,50	, грн за ц
Вирощування овець і кіз	4197,62	, грн за ц
Вирощування птиці свійської	3622,62	, грн за ц
М'ясо коней (у живій масі)	8111,98	, грн за ц
Вовна овець	5053,21	, грн за ц
Вовна кіз	5102,11	, грн за ц
Молоко великої рогатої худоби	847,10	, грн за ц
Молоко овече і козяче	1552,91	, грн за ц
Молоко кобиляче	2851,26	, грн за ц
Волос тварин	825,67	, грн за ц
Яйця птиці свійської в шкарлупі свіжі	1979,90	, грн за тис. шт
Приріст (зменшення) кількості кролів	97,14	, грн за голову
М'ясо кролів (у забійній масі)	6485,79	, грн за ц
Шкури кролів	8,53	, грн за шт
Приріст (зменшення) бджолосімей	2270,16	, грн за сім'ю
Мед	8178,60	, грн за ц
Віск	8804,13	, грн за ц
Кокони	15609,74	, грн за ц
Грена	14656,96	, грн за кг
Норки живі	855,50	, грн за голову
Лисиці живі	715,26	, грн за голову
Нутрії живі	292,35	, грн за голову
Песці живі	1013,58	, грн за голову
Тварини хутрові живі інші	539,67	, грн за голову
Шкури норок сирі	602,96	, грн за шт
Шкури ондатр сирі	147,24	, грн за шт
Шкури лисиць сирі	441,50	, грн за шт
Шкури нутрій сирі	119,18	, грн за шт
Шкури песців сирі	614,08	, грн за шт
Шкури тварин хутрових інших сирі	374,36	, грн за шт
Гній тварин сільськогосподарських і послід птиці свійської необроблені	6,37	, грн за ц

ЗАДАЧІ

1. Визначити обсяг валової продукції у постійних цінах 2021 року та поточних цінах сільськогосподарського підприємства, якщо відомі наступні дані. Вироблено озимої пшениці – 3630 ц, соняшника – 1240 ц, цукрового буряку – 1420 ц. Чистий дохід (виручка) від реалізації озимої пшениці – 2617,1 тис. грн, соняшника – 2558 тис. грн, цукрового буряку – 256,8 тис. грн.

2. Визначити валовий збір та рівень товарності соняшнику, якщо його урожайність – 22 ц, посівна площа – 450 га, реалізовано за межі підприємства – 7425 ц.

3. Визначити, як зміниться валова продукція сільськогосподарського підприємства у постійних цінах 2021 року, якщо у розрахунковому році виробництво ячменю збільшиться на 13 %, кукурудзи на зерно – на 35 %, а виробництво молока зменшиться на 24 % порівняно з базисним роком.

4. Визначити, як зміниться валова продукція сільськогосподарського підприємства у поточних цінах у розрахунковому році, якщо, порівняно з базисним роком, чистий дохід (виручка) від реалізації та кількість реалізованої продукції залишаться не змінними, а виробництво озимої пшениці збільшиться на 30 %, соняшнику – на 12 %, м'яса свиней – на 17 %, а виробництво ячменю та молока зменшиться відповідно на 11 та 16 %.

5. Визначити очікуваний обсяг валової та товарної продукції, якщо основна продукція виробничого підприємства у розрахунковому році має скласти 252000 тис. грн, послуги – 24800 тис. грн. Вартість вироблених напівфабрикатів становитиме 25400 тис. грн, з яких 50 % буде використано для власного виробництва. Обсяг незавершеного виробництва на кінець розрахункового року збільшиться на 13900 тис. грн. Залишки готової продукції на складі підприємства очікуються в

розмірі: на початок розрахункового періоду — 38200 тис. грн, на кінець цього ж періоду — 13700 тис. грн. Вартість матеріальних витрат і сума амортизаційних відрахувань має скласти приблизно 55 % товарного випуску підприємства.

6. Визначити розмір валової й товарної продукції підприємства у звітному році, якщо підприємство виготовило виробів А в кількості 200 одиниць, виробів Б — 300 одиниць. Ціна реалізації виробу А становить 18000 грн, а виробу Б — 25800 грн. Вартість послуг промислового характеру, наданих іншим підприємствам та організаціям, дорівнює 375000 грн. Залишок незавершеного виробництва на початок розрахункового року склав 750000 грн, а на кінець року — 530000 грн. Поряд з основною продукцією вироблено тару на суму 120000 грн, у тому числі для реалізації за межі підприємства вартістю 80000 грн.

7. Визначити структуру товарної продукції підприємства, якщо чистий дохід (виручка) від реалізації озимої пшениці — 240,5 тис. грн, ячменю ярого — 320,6 тис. грн, соняшнику — 120,8 тис. грн, молока — 280 тис. грн.

8. Розрахувати коефіцієнт спеціалізації, якщо питома вага озимої пшениці в загальному обсязі товарної продукції підприємства — 22,8 %, ячменю ярого — 18,4 %, соняшнику — 36,3 %, молока — 22,5 %.

9. Розрахувати коефіцієнт спеціалізації, якщо чистий дохід (виручка) від реалізації продукції сільського господарства дорівнює 18560 тис. грн, при чому питома вага продукції рослинництва — 58 %. Чистий дохід (виручка) від реалізації соняшника займає 47 % продукції рослинництва, озимої пшениці — 22 %, ячменю ярого — 31 %. Продукція тваринництва на підприємстві складається з молока та м'яса свиней, які відносяться між собою 3:2.

РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Таблиця 1

Вихідні дані для визначення вартості валової продукції у постійних цінах 2021 року та поточних цінах підприємства за 2022-2023 роки

Вид продукції	Вироблено продукції, ц		Постійні ціни 2021 року, грн/ц	Поточні ціни реалізації, грн/ц	
	2022 р.	2023 р.		2022 р.	2023 р.
1. Зернові:					
а) озима пшениця					
б) яра пшениця					
2. Соняшник					
3. Цукрові буряки (фабр)					

Джерело: Форма 29-сг;

Таблиця 2

Валова продукція у постійних цінах 2021 року та поточних цінах підприємства за 2022-2023 роки

Вид продукції	Валова продукція (постійні ціни 2021 року), тис. грн		Валова продукція (у поточних цінах підприємства), тис. грн	
	2022 р.	2023 р.	2022 р.	2023 р.
1	$2 = 2^* \times 4^*$	$3 = 3^* \times 4^*$	$4 = 2^* \times 5^*$	$5 = 3^* \times 6^*$
1. Продукція рослинництва, всього				
2. Зернові:				
а) пшениця озима				
б) яра пшениця				
2. Соняшник				
3. Цукрові буряки (фабр)				

* вихідні дані для розрахунку необхідно використовувати з табл. 1 графи 2-6.

Таблиця 3

Обсяг і структура товарної продукції підприємства за 2022-2023 роки

Продукція	2022				2023			
	тис. грн	у % до підсумку (Pi)	i	Pi(2i-1)	тис. грн	у % до підсумку (Pi)	i	Pi(2i-1)
1	2*	3	4	5	6*	7	8	9
1. Зернові та зернобобові			x				x	
в т.ч.: озима пшениця								
яра пшениця								
2. Соняшник								
3. Цукрові буряки (фабр)								
4. Продукція рослинництва – всього			x	x			x	x
5. Продукція сільського господарства і послуги – всього		100	x			100	x	

Kс 2022 =

Kс 2023 =

Висновки до таблиці:

ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ПІДПРИЄМСТВА, ТИПУ ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ ТА РІВНЯ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ

Основні показники розміру підприємства:

- ✓ обсяг виробництва валової продукції у співставних цінах;
- ✓ обсяг чистого доходу (виручки) від реалізації продукції;
- ✓ чисельність працівників.

Допоміжні показники розміру підприємства:

- ✓ площа сільськогосподарських угідь, площа ріллі;
- ✓ виробнича площа;
- ✓ середньорічна вартість необоротних активів;
- ✓ середньорічна вартість оборотних активів;
- ✓ чисельність умовного поголів'я тварин;
- ✓ виробництво умовної продукції.

Відтворення – постійне відновлення, безперервне повторення суспільного виробництва

Просте відтворення – відтворення, за якого процес виробництва повторюється в попередньому розмірі

Розширене відтворення – відтворення, за якого процес виробництва повторюється в збільшеному розмірі

Звужене відтворення – відтворення, за якого процес виробництва повторюється у зменшеному розмірі

екстенсивний шлях розвитку передбачає зростання виробництва на незмінній технічній основі, за рахунок залучення додаткових ресурсів – трудових, матеріальних, фінансових та земельних (збільшення кількісних показників)

Інтенсивний шлях розвитку передбачає зростання виробництва шляхом підвищення його ефективності (покращення якісних показників)

Інтенсифікація агропромислового виробництва – це підвищення інтенсивності виробництва за допомогою додаткового вкладання більш досконалих засобів виробництва та кваліфікованої праці та (або) повного використання матеріального, трудового, земельного та іншого ресурсного потенціалу

ЗАВДАННЯ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ

1. Визначити основні показники розміру підприємства (табл. 4) на основі даних, наведених у додатках.

Таблиця 4

Показники розміру підприємства у 2022-2023 роках

Показник	Джерело	Роки		2023 р. у
		2022	2023	% до 2022 р.
1	2	3	4	5=4/3x100
1. Валова продукція (у постійних цінах 2021 року), тис.грн	Табл. 1			
2. Валова продукція (у поточних цінах), тис.грн	Табл. 2			
3. Площа сільськогосподарських угідь, га	ф.4-сг ст.7118			
4. в т.ч. рілля, га	ф.4-сг ст.7120			
5. Середньооблікова чисельність працівників, чол.	Ф.1			
6. Середньорічна вартість необоротних активів, тис.грн	ф.1 ст.1095 (гр.3+4)/2			
7. Середньорічна вартість оборотних активів, тис.грн	ф.1 ст.1195 (гр.3+4)/2			
8. Вартість активів на кінець року, тис.грн	Ф.1 ст.1300 гр.4			

Продовж. табл. 4

1	2	3	4	5=4/3x100
9. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн	ф.2 ст.2000 гр.3			
10. Чистий прибуток (збиток), тис.грн	ф.2 ст.2350 (2355)			
11. Поголів'я тварин у перерахунку в умовну велику рогату худобу, ум.гол.ВРХ	Перевести в ум.гол.ВРХ			

Для несільськогосподарських підприємств замість показника «Валової продукції» використовувати показник «Чистий дохід від реалізації продукції: джерело Ф.2 ст. 2000;

ст.1095; гр. 3 – номер строки та графи у певній формі річної звітності

Довідка: Коефіцієнти переводу в умовні голови ВРХ (ум.гол.ВРХ)

1. Велика рогата худоба: основне стадо – 1,0
тварини на вирощуванні та відгодівлі – 0,6
2. Свинарство: основне стадо – 0,47
свині на вирощуванні та відгодівлі – 0,3
3. Вівчарство: основне стадо – 0,13
вівці на вирощуванні та відгодівлі – 0,1
4. Птаківництво: кури дорослі – 0,015
молодняк на вирощуванні – 0,001
5. Конярство: основне стадо – 1,0
молодняк на вирощуванні – 0,6

Висновки до таблиці:

2. Визначити основні показники рівня та ефективності інтенсифікації виробництва на підприємстві (табл. 5) на основі даних, наведених у додатках.

Таблиця 5

Показники рівня та ефективності інтенсифікації виробництва на підприємстві у 2022-2023 роках

Показник	Джерело	Роки		2023 р. у % до 2022 р.
		2022	2023	
1	2	3	4	5=4/3x100
Вихідні дані				
1. Валова продукція (у поточних цінах), тис.грн	Табл. 2			
2. Площа сільськогосподарських угідь, га	ф.4-сг ст.7118			
3. в т.ч. рілля, га	ф.4-сг ст.7120			
4. Середньорічна вартість необоротних та оборотних активів, тис.грн	ф.1 ст.1095 (гр.3+4)/2 ф.1 ст.1195 (гр.3+4)/2			
5. Середньооблікова чисельність працівників, чол.	ф.1			
6. Чистий прибуток (збиток), тис.грн	ф.2 ст.2350 (2355)			
7. Операційні витрати, тис.грн	ф.2 ст.2550			
Розрахунки				
А. Показники рівня інтенсифікації виробництва				
8. Припадає на 100 га с-г угідь необоротних та оборотних активів, тис.грн	пок. 4/2 x100			

Продовж. табл. 5

1	2	3	4	5=4/3x100
9. Припадає поточних витрат на 1 га ріллі, тис. грн	пок. 8/3			
Б. Показники ефективності інтенсифікації виробництва				
10. Припадає валової продукції, тис. грн:				
а) на 100 га с.-г. угідь	пок. 1/2 x100			
б) на 1 середньооблікового працівника	пок. 1/5			
11. Рентабельність (збитковість) операційної діяльності, %	пок. 7/8x 100			
12 Норма прибутку (збитку), %	пок. 7/4 x100			

Висновки до таблиці:

Практичне заняття 5

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА

Земельні ресурси сільськогосподарських підприємств – це землі с.г. призначення, що надані для потреб с.г. виробника або призначені для таких цілей

Предмет праці
необхідний вплив праці для перетворення її в самостійно діючий засіб вир-ва, який без посередньо створює продукт

Засіб праці
людина шляхом обробітку ґрунту використовує її властивості, забезпечує умови для росту і розвитку рослини

Земельний кадастр – система необхідних відомостей про місце розташування та правовий режим земельних ділянок, їх розподіл поміж власниками землі і землекористувачами за категоріями земель, про їх оцінку, класифікацію, кількісну та якісну характеристику

Економічна оцінка земель – оцінка землі, як природного ресурсу і засобу виробництва за показниками продуктивності земель, ефективності їх використання та доходності з одиниці площі

Землі сільськогосподарського призначення – землі, надані для виробництва с.г. продукції, здійснення с.г. науково-дослідної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури або призначені для цих цілей

сільськогосподарські угіддя

- ✓ рілля;
- ✓ багаторічні насадження;
- ✓ сіножаті;
- ✓ пасовища;
- ✓ перелоги

несільськогосподарські угіддя

- ✓ господарські шляхи;
- ✓ ползахисні лісові смуги та інші захисні насадження (крім тих, що віднесені до земель лісгосподарського призначення);
- ✓ землі під госп.будівлями і дворами;
- ✓ землі тимчасової концентрації

Основні показники ефективності використання землі:

СТРУКТУРНІ

Рівень освоєності земель (P_o) – відсоткове відношення площі сільськогосподарських угідь (P_c) до загальної земельної площі (P_z).

$$P_o = \frac{P_c}{P_z} \cdot 100\%$$

Рівень розораності земель (P_p) – відсоткове відношення площі ріллі (P_p) до площі сільськогосподарських угідь (P_c).

$$P_p = \frac{P_p}{P_c} \cdot 100\%$$

Питома вага зрошувальних угідь (P_{Bz}) – відсоткове відношення площі зрошуваних земель (P_{Bz}) до площі сільськогосподарських угідь (P_c).

$$P_{Bz} = \frac{P_{Bz}}{P_c} \cdot 100\%$$

НАТУРАЛЬНІ

Виробництво окремого виду продукції на 100 га с.-г. угідь та на 100 га ріллі :

$$\frac{\text{Кількість продукції}}{P_c} \cdot 100$$

$$\frac{\text{Кількість продукції}}{P_p} \cdot 100$$

Виробництво окремого виду продукції (приросту живої маси птиці, яєць) на 100 га посіву зернових ($P_{пз}$):

$$\frac{\text{Кількість продукції}}{P_{пз}} \cdot 100$$

Урожайність окремих видів продукції (Y) (зерна, соняшнику, цукрового буряку) – відношення валового збору (B_3) продукції до посівної (зібраної) площі даної продукції ($P_{пн}$).

$$Y = \frac{B_3}{P_{пн}}$$

ВАРТІСНІ

Виробництво на 100 га с.-г. угідь (P_c) валової продукції с.г. ($BП$), чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ($ЧД$), прибутку або збитку ($ЧП$).

$$\frac{BП(ЧД; ЧП)}{P_c} \cdot 100$$

ЗАДАЧІ

10. Визначити рівень освоєності та рівень розораності земель, якщо загальна земельна площа підприємства 1250 га, площа с.-г. угідь – 1100 га, площа ріллі – 950 га.

11. Розрахувати основні натуральні показники ефективності використання земельних ресурсів, якщо площа с.-г. угідь становить 1270 га, площа ріллі – 960 га; площа посіву зернових – 380 га, площа посіву соняшника – 125га; вироблено зерна – 12160 ц, соняшника – 2250 ц, молока – 9480 ц.

12. Розрахувати основні вартісні показники ефективності використання земельних ресурсів, якщо площа с.-г. угідь становить 1530 га, валова продукція підприємства – 12320 тис. грн, чистий дохід (виручка) від реалізації – 6240 тис. грн, чистий прибуток – 1240 тис. грн .

13. Визначити структуру сільськогосподарських угідь, якщо сіножатей у господарстві 200 га, пасовищ – 500 га, ріллі – 4200 га, зернових культур – 2100 га, кормових культур – 1600 га, багаторічних насаджень – 100 га, загальна кормова площа – 2400 га.

14. Визначити структурні, натуральні та вартісні показники використання земельних ресурсів, якщо:

✓ загальна земельна площі, га	3000
✓ сільськогосподарських угідь, га	2500
із них ріллі, га	2400
✓ вироблено:	
молока, ц	10195
приросту живої маси усіх видів тварин, ц	1009
приросту живої маси свиней, ц	843
✓ вартість виробленої продукції, тис. грн	6460
✓ прибуток від реалізації продукції, тис. грн	400

15. Визначити грошову оцінку 1 га ріллі, якщо диференціальний рентний прибуток дорівнює 7,4 ц/га, абсолютний рентний прибуток – 1,6 ц/га, ціна реалізації 1 ц зерна – 640 грн, термін капіталізації сумарного рентного прибутку – 33 роки.

ЗАВДАННЯ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Визначити основні показники ефективності використання земельних ресурсів на підприємстві (табл. 6) на основі даних, наведених у додатках.

Таблиця 6

Показники ефективності використання земель на підприємстві у 2022-2023 роках

Показник	Джерело	Роки		2023р. у % до 2022р.
		2022	2023	
1	2	3	4	5=4/3x100
Вихідні дані				
1. Виробництво продукції рослинництва, ц:				
а) зерна	Ф.21-заг ст.003			
б) соняшнику	Ф.21-заг ст.052			
в) цукрових буряків	Ф.21-заг ст.075			
2. Площа посівів зернових культур, га	ф.4-сг ст.0030			
3. Площа посівів соняшнику, га	ф.4-сг ст.0750			
4. Площа посівів цукрових буряків, га	ф.4-сг ст.0520			
5. Валова продукція (у поточних цінах), тис.грн	Табл. 2			
6. Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис.грн	ф.2 ст.2000			
А. Структурні показники				
7. Рівень розораності, %	Табл. 5 пок. 3/2			

Продовж. табл. 6

1	2	3	4	5=4/3x100
Б. Натуральні показники				
8. Виробництво на 100 га ріллі, ц:				
а) зерна				
б) соняшнику				
в) цукрових буряків				
9. Урожайність, ц/га:				
а) зерна				
б) соняшнику				
в) цукрових буряків				
В. Вартісні				
10. Виробництво на 100 га с.-г. угідь, тис.грн:				
а) валової продукції				
б) чистого доходу (виручки)				
в) прибутку (збитку)				

Висновки до таблиці:

ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ

Персонал підприємства (трудові ресурси підприємства) – це сукупність робітників різних професійно-кваліфікаційних груп, які зайняті на підприємстві і входять до його річного спискового складу або працюють тимчасово на основі контракту

Класифікація персоналу підприємства за різними ознаками

Залежно від типу зайнятості у виробництві:

- ✓ основні;
- ✓ допоміжні;
- ✓ обслуговуючі

Залежно від терміну прийняття на роботу:

- ✓ постійні;
- ✓ сезонні;
- ✓ тимчасові

Залежно від виконуваних функцій:

- ✓ робітники;
- ✓ службовці;
- ✓ спеціалісти;
- ✓ керівники

Залежно від рівня кваліфікації керівників, спеціалістів, службовців:

- ✓ найвищої кваліфікації;
- ✓ вищої кваліфікації;
- ✓ середньої кваліфікації;
- ✓ спеціалісти-практики

Залежно від рівня кваліфікації робітників:

- ✓ некваліфіковані;
- ✓ мало кваліфіковані;
- ✓ кваліфіковані;
- ✓ висококваліфіковані

Характеристики трудових ресурсів підприємства

Якісна характеристика

розподілення працівників за статтю, віком та кваліфікацією

Структурна характеристика

співвідношення окремих категорій працівників підприємства

Кількісна характеристика

показники списочної, явочної та ін. чисельності працівників

Продуктивність праці – ефективність виробничої діяльності людей у процесі створення матеріальних благ і послуг, вимірюється кількістю продукції чи послуг, вироблених працівником за од.робочого часу, або кількість робочого часу затраченого на виробництво од. продукції чи надання послуг

Показники ефективності використання трудових ресурсів:

Коефіцієнт використання трудових ресурсів (Кв) - відношення фактичного фонду робочого часу (Фф) до потенційного (Фп).

$$K_v = \frac{\Phi_{\text{ф}}}{\Phi_{\text{п}}}$$

Трудова активність (Та) - відношення фактичного фонду робочого часу (Фф) до середньорічної чисельності робітників (Чс).

$$T_a = \frac{\Phi_{\text{ф}}}{\text{Чс}}$$

Коефіцієнт сезонності (Кс) - відношення затрат праці у місяці максимальної зайнятості робітників (Змк) до середньомісячних витрат (Зс).

$$K_z = \frac{Z_{\text{мк}}}{Z_{\text{с}}}$$

Розмах сезонності (Рс) - відношення максимальних місячних витрат праці (Змк) до мінімальних (Змн).

$$P_c = \frac{Z_{\text{мк}}}{Z_{\text{мн}}}$$

Плильність кадрів(Пк) - відсоткове відношення кількості робітників звільнених за рік (Пз) до їх середньорічної чисельності (Чс).

$$P_k = \frac{Пз}{\text{Чс}} \cdot 100\%$$

Продуктивність праці по під-ву (ППп) - відношення вартості виробленої продукції або валової продукції (Вп) до середньорічної чисельності робітників (Чс).

$$PP_p = \frac{Вп}{\text{Чс}}$$

ЗАДАЧІ

16. Визначити рівень продуктивності праці у звітному і розрахунковому роках та чисельність промислово-виробничого персоналу, очікувану в розрахунковому році, якщо середньооблікова чисельність промислово-виробничого персоналу на підприємстві у звітному році склала 250 чоловік, випуск товарної продукції — 12557 тис. грн. У розрахунковому році обсяг товарної продукції має становити 12680 тис. грн, а продуктивність праці підвищиться на 6 %.

17. Визначити загальну величину місячної заробітної плати робітника п'ятого розряду, якщо протягом розрахункового місяця він відпрацював 23 дні при тривалості робочої зміни 8 год. Запропоноване виробниче завдання виконано на 105 %. Погодинна тарифна ставка робітника п'ятого розряду дорівнює 54,6 грн. Встановлений розмір премії за виконання плану — 15 %, за кожний відсоток перевиконання плану — 1,5 % від тарифного заробітку.

18. Розрахувати річний фонд заробітної плати виробничого цеху підприємства, якщо протягом року має працювати 20 робітників четвертого розряду. Тарифна ставка робітника четвертого розряду становить 49,65 грн за годину. Річний фонд робочого часу 1 робітника складає 1815 год. Коефіцієнт виконання виробничих норм очікується 1,2.

19. Визначити загальну заробітну плату спеціаліста, якщо посадовий оклад спеціаліста дорівнює 7600 грн. за місяць. За нормальних умов господарювання спеціалісту нараховується премія, розмір якої становить 32 % від посадового окладу. У розрахунковому місяці спеціаліст відпрацював 23 робочих дні, 2 дні перебував у відрядженні та один день у відпустці без збереження заробітної плати.

20. На здійснення одного поточного ремонту у ремонтній майстерні сільськогосподарського підприємства затрачалося 120 хв. Після перегляду норм часу на здійснення поточного ремонту була встановлена норма 105 хв. Обчислити, на скільки відсотків знизилась трудомісткість і зросла продуктивність праці. Тривалість зміни 8 год.

ЗАВДАННЯ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Таблиця 7

Показники кількісної і структурної характеристики трудових ресурсів підприємства у 2022-2023 роках

Категорія робітників	Середньорічна чисельність робітників, чол. *		Структура, %		2023 р. у % до 2022р.
	2022р.	2023р.	2022р.	2023р.	
1	2	3	4	5	6=3/2x100
1. Робітники, зайняті у сільському господарстві			100	100	
2. у тому числі:					
в рослинництві					
в тваринництві					

Таблиця 8

Рівень оплати праці на підприємстві у 2022-2023 роках

Показник	Джерело	Роки		2023р. у % до 2022 р.
		2022	2023	
1	2	3	4	5=4/3x100
1. Витрати на оплату праці, тис.грн:				
а) у сільському господарстві	ф.50-сг ст. 2011			
б) у рослинництві				
в) у тваринництві				
2. Середньорічна чисельність працівників, чол.:				
а) у сільському господарстві	Звіт із праці			
б) у рослинництві				
в) у тваринництві				
3. Середньомісячна заробітна плата, грн/чол.:				
а) у сільському господарстві	(пок.1а/2а)// 12x1000			
б) у рослинництві	(пок.1б/2б)// 12x1000			
в) у тваринництві	(пок.1в/2в)// 12x1000			

Практичне заняття 7

НЕОБОРОТНІ АКТИВИ ПІДПРИЄМСТВА

Необоротні активи – матеріальні, нематеріальні та фінансові ресурси, термін використання яких перевищує календарний рік (або операційний цикл)

Основні фонди або основні засоби – засоби праці виробничого і невиробничого призначення, які беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігають при цьому свою натуральну форму і переносять свою вартість на вартість готової продукції поступово шляхом амортизаційних відрахувань

Амортизація основних фондів – процес поступового перенесення вартості основних фондів на виготовлену продукцію у міру їх зношування з метою використання цієї вартості для їх подальшого відшкодування

Необоротні активи

матеріальні активи – ресурси, які мають матеріальну форму та використовуються більше 1 року

нематеріальні активи – активи, що не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані (відокремлені від підприємства) та використовуються більше 1 року

фінансові активи – довгострокові інвестиції, які здійснюються підприємством на період більше 1 року з метою отримання різних економічних вигод

Показники руху, стану, забезпеченості та ефективності використання основних фондів

Коефіцієнти руху основних фондів:

росту основних фондів (K_p) – відношення вартості основних фондів на кінець року ($ОФ_k$) до вартості основних фондів на початок року ($ОФ_n$);

$$K_p = \frac{ОФ_k}{ОФ_n}$$

номінального обороту ($K_{но}$) – відношення різниці між зносом на кінець та на початок року ($З_k - З_n$) до середньорічної вартості основних фондів ($ОФ_{сер}$);

$$K_{но} = \frac{(З_k - З_n)}{ОФ_{сер}}$$

реального обороту ($K_{ро}$) – відношення вартості основних фондів, які вибули за рік ($ОФ_{виб}$) до середньорічної вартості основних фондів ($ОФ_{сер}$).

$$K_{ро} = \frac{ОФ_{виб}}{ОФ_{сер}}$$

Показники стану основних фондів:

відновлення ($В_d$) – відсоткове відношення вартості основних фондів, які надійшли за рік ($ОФ_{нд}$), до вартості основних фондів на кінець року ($ОФ_k$), %;

$$В_d = \frac{ОФ_{нд}}{ОФ_k} \cdot 100\%$$

вибуття ($В_b$) – відсоткове відношення вартості основних фондів, які вибули за рік ($ОФ_{виб}$) до вартості на початок року ($ОФ_n$);

$$В_b = \frac{ОФ_{виб}}{ОФ_n} \cdot 100\%$$

зносу ($З$) – відсоткове відношення зносу на початок чи кінець року ($З_n, З_k$) до вартості основних фондів на початок чи кінець року ($ОФ_n, ОФ_k$), %;

$$З_{n.p.(k.p.)} = \frac{З_n(З_k)}{ОФ_n(ОФ_k)} \cdot 100\%$$

придатності (Π) – відсоткове відношення різниці між вартістю

$$\Pi_{n.p.(k.p.)} = \frac{(ОФ_n(ОФ_k) - З_n(З_k))}{ОФ_n(ОФ_k)} \cdot 100\%$$

основних фондів на початок чи кінець року ($ОФ_n, ОФ_k$) та сумою зносу на початок чи кінець року ($З_n, З_k$) до вартості основних фондів на початок чи кінець року ($ОФ_n, ОФ_k$), %.

Показники забезпеченості та ефективності використання основних фондів:

фондозабезпеченість (Φ_3) – це вартість основних фондів (ОФ) з розрахунку на одиницю сільськогосподарських угідь або виробничу площу (S), тис.грн/га, м²;

$$\Phi_3 = \frac{ОФ}{S}$$

фондоозброєність (Φ_o) – це вартість основних фондів (ОФ) з розрахунку на одного середньорічного працівника (СРП), тис.грн/чол.;

$$\Phi_o = \frac{ОФ}{СРП}$$

фондовіддача (Φ_v) – це вартість валової продукції (ВП) з розрахунку на 1 грн вартості основних фондів (ОФ), грн/грн;

$$\Phi_v = \frac{ВП}{ОФ}$$

фондомісткість (Φ_m) – обернений показник фондовіддачі, який показує, скільки припадає вартості основних фондів (ОФ) на 1 грн виробленої продукції, грн/грн;

$$\Phi_m = \frac{ОФ}{ВП}$$

норма прибутку (НП) – відсоткове відношення маси прибутку (П) до середньорічної вартості оборотних активів (ОА) та необоротних активів (НА), %.

$$НП = \frac{П}{(ОА + НА)} \cdot 100\%$$

21. Розрахувати розмір фондівіддачі за продукцією і прибутком у базовому та розрахунковому роках, якщо середньорічна вартість виробничих основних фондів підприємства дорівнює 12500 тис. грн, у базовому році обсяг виготовленої продукції досяг 950 т, оптова ціна становить 15000 грн/т, а рівень рентабельності реалізації продукції – 20 %. В розрахунковому році передбачається збільшити середньорічну вартість основних фондів на 3 % і випуск продукції на 10 %, витрати на виробництво зменшити на 2 %.

22. Визначити рівень фондомісткості продукції в базовому й розрахунковому роках; абсолютну та відносну зміни фондомісткості за рахунок динаміки обсягу реалізованої продукції та середньорічної вартості основних фондів, якщо відомі наступні дані. Вартість основних фондів підприємства на початок базового року становила 25860 тис. грн. З 1 травня того ж року введено в дію нових основних фондів на суму 4980 тис. грн, а з 1 жовтня виведено з експлуатації спрацьованих основних фондів на суму 6360 тис. грн. Рівень фондівіддачі в базовому році становив 5,12 грн. У розрахунковому році передбачається збільшити обсяг реалізованої продукції на 15 %, а середньорічну вартість основних фондів на 8 %.

23. Визначити обсяг випуску продукції і розмір прибутку в розрахунку на 1 грн вартості основних фондів, якщо виробничі основні фонди підприємства на початок розрахункового року становили 25229 тис. грн. У перших числах липня того ж року підприємство придбало нові основні фонди вартістю 2557 тис. грн, а на початку листопада вивело з експлуатації фізично спрацьовані основні фонди вартістю 627 тис. грн. У розрахунковому році обсяг товарної продукції має становити 100760 тис.грн, а рівень рентабельності реалізації продукції – 12 %.

24. Розрахувати середньорічну вартість основних фондів, фондівіддачу і фондомісткість продукції, фондоозброєність праці підприємства, якщо на підприємстві вартість основних фондів на початок звітного року становила

45136 тис. грн. 31 травня того самого року виведено основних фондів на загальну суму 6235 тис. грн, а з 1 листопада введено в дію нових основних фондів вартістю 5450 тис. грн. Обсяг реалізованої продукції становив 49132 тис. грн, а загальна чисельність працівників – 250 чоловік.

25. Визначити норму амортизаційних відрахувань на придбане нове устаткування, балансова вартість якого становить 15500 тис. грн, ліквідаційна вартість прогнозується 5 % балансової вартості, термін експлуатації – 8 років.

26. Визначити методом прискореної амортизації основних фондів третьої групи щорічні суми амортизаційних відрахувань протягом 7 років їх експлуатації, якщо вартість основних фондів становить 30 млн грн. У разі застосування методу прискореної амортизації амортизаційні відрахування обчислюються у відсотках від балансової вартості за такими нормами по роках експлуатації основних фондів: 1-й – 15; 2-й – 30; 3-й – 20; 4-й – 15; 5-й – 10; 6-й, 7-й – 5.

27. Визначити коефіцієнти вибуття, росту та оновлення основних фондів, якщо вартість основних фондів на початок року – 50,0 млн.грн, на кінець року – 51,4млн.грн, надійшло за рік – 5,0 млн.грн, вибуло – 3,0 млн.грн.

28. Визначити фізичний знос обладнання за 3 роки у відсотковому і грошовому виразі при застосуванні податкового методу за такими даними: первісна вартість обладнання – 50 тис. грн; річна норма амортизації – 40 %.

29. Визначити фізичний знос устаткування у відсотковому і грошовому виразі за такими даними: фактичний строк служби 5 роки; нормативний – 8 років; відновлена вартість 1280 тис. грн.

30. Визначити всі можливі показники ефективності використання основних фондів у звітному періоді, якщо на початок року вартість основних фондів становила 52,31млн.грн. На протязі року введено в дію обладнання – 2512 тис.грн, а виведено з експлуатації основних фондів – 1501 тис.грн. Обсяг реалізованої продукції за рік склав 135,25 млн.грн; амортизаційні відрахування – 5086,21 тис.грн.

ЗАВДАННЯ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Таблиця 9

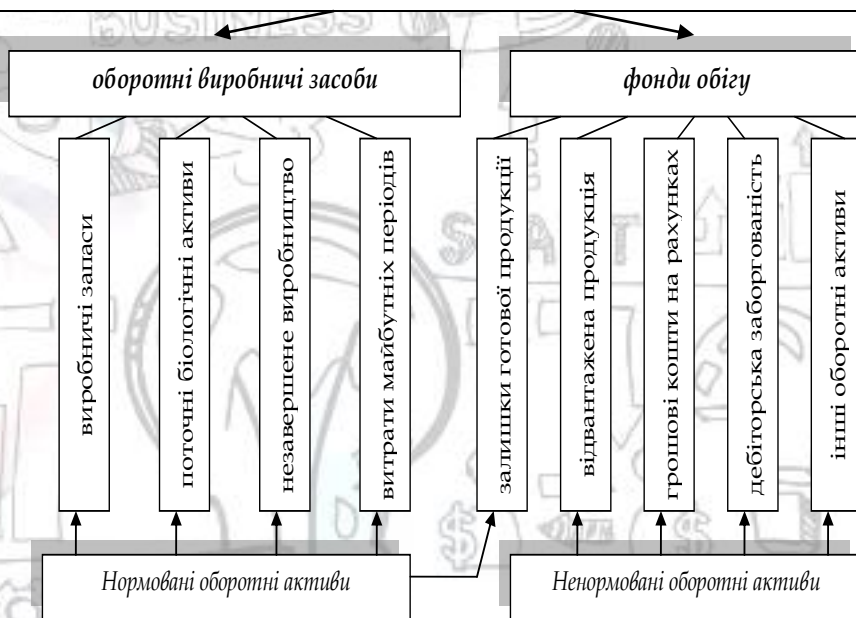
**Показники забезпеченості та ефективності використання
необоротних активів на підприємстві у 2022-2023 роках**

Показник	Джерело	Роки		2023 р. у % до 2022 р.
		2022	2023	
1	2	3	4	5=4/3x100
Вихідні дані				
1. Середньорічна вартість необоротних активів, тис.грн	ф.1 ст.1095 (гр.3+4)/2			
2. Середньорічна вартість оборотних активів, тис.грн	ф.1 ст.1195 (гр.3+4)/2			
3. Площа сільськогоспо- дарських угідь, га	ф.4-сг ст.7118			
4. Середньорічна чисельність працівників, чол.	ф.1			
5. Валова продукція (у поточних цінах), тис.грн	Табл. 2			
6. Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис.грн	ф.2 ст.2000 гр.3			
7. Чистий прибуток (збиток), тис.грн	ф.2 ст.2350 (2355)			
Рішення				
8. Фондозабезпеченість, грн/га	пок. 1/3			
9. Фондоозброєність, тис.грн/чол.	пок. 1/4			
10. Фондовіддача, грн/грн	пок. 5/1			
11. Фондомісткість, грн/грн	пок. 1/5			
12. Норма прибутку, % (пок.7/пок.1+2)×100%				
13. Припадає в розрахунку на 1 грн необоротних активів, грн:				
а) чистого доходу (виручки)	пок. 6/1			
б) чистого прибутку (збитку)	пок. 7/1			

Висновки до таблиці:

ОБОРОТНІ АКТИВИ ПІДПРИЄМСТВА

Оборотні активи – це активи підприємства, які призначені для споживання або реалізації в продовж фінансового року або операційного циклу і свою вартість повністю переносять на готову продукцію

Показники ефективності використання оборотних активів

коефіцієнт оборотності (K_o) – відношення доходу (виручки) від реалізації продукції за певний період (B_p) до середнього залишку оборотних активів за той самий період ($O_{Ac.з.}$), оборотів/рік; Особливість розрахунку для с.г. підприємств – до виручки від реалізації продукції (B_p) додають вартість переведеного молодняку в основне стадо (B_m) і віднімають вартість тварин

$$K_o = \frac{B_p}{O_{Ac.з.}}$$

$$K_o = \frac{(B_p + B_m - B_v)}{O_{Ac.з.}}$$

вибракуваних з основного стада (Вв);

середній залишок оборотних активів (ОАс.з.) можна знайти із залежності:

де $S_1, S_2 \dots S_{13}$ – відповідно,

залишки оборотних активів на перше число кожного місяця розрахункового періоду, грн;

$$OAc.z. = \frac{\frac{1}{2}S_1 + S_2 + \dots + \frac{1}{2}S_{13}}{12}$$

коефіцієнт завантаження (Кзав) – показує скільки оборотних активів підприємства припадає на 1 грн реалізованої продукції;

$$Kzav = \frac{OAc.z.}{Bp}$$

середня тривалість одного обороту (T_o) – співвідношення кількості днів у розрахунковому періоді і коефіцієнта оборотності оборотних активів (K_o) за той самий період, днів;

$$T_o = \frac{360}{K_o}$$

показник ефективності використання оборотних активів (Еф) – вихід валової продукції (ВП), прибутку (П) з розрахунку на 1 гривню оборотних активів (ОА), грн;

$$Ef = \frac{BP; P}{OA}$$

матеріаловіддача (МВ) – вартість виробленої продукції (ВП) з розрахунку на 1 гривню матеріальних витрат (М), грн;

$$MB = \frac{BP}{M}$$

матеріаломісткість (ММ) – загальна сума матеріальних витрат (М) у розрахунку на гривню вартості виробленої продукції (ВП), обернений показник матеріаловіддачі, грн;

$$MM = \frac{M}{BP}$$

загальна потреба в оборотних активах (ΣOA) – сума окремих елементів-складників, поділена на коефіцієнт оборотності оборотних активів, грн;

$$\Sigma OA = (OKp + M + Bon + Bor + GK) / K_o$$

де ОКр – сума капіталу на кредитування покупок, грн; М – витрати на закупівлю матеріалів, грн; Вон – витрати на оплату праці, грн; Бор – орендна плата за рік, грн; ГК – сума готівки в касі підприємства, грн; K_o – коефіцієнт оборотності оборотних активів.

ЗАДАЧІ

31. Визначити для наступного за звітним року потребу підприємства в оборотних коштах і можливе вивільнення цих коштів за рахунок планового прискорення їх оборотності, якщо у звітному році було реалізовано продукції на загальну суму 6200 тис. грн за наявності середньорічної суми оборотних коштів 4000 тис. грн. У наступному році передбачається збільшити обсяг реалізації на 8 %. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів має збільшитися на 20 %.

32. Визначити кількість оборотів і тривалість одного обороту оборотних коштів підприємства, якщо очікується, що в поточному році обсяг реалізованої продукції має становити 1000 млн грн, а середній залишок нормованих оборотних коштів – 125 млн грн.

33. Визначити рівень ефективності використання оборотних коштів підприємства за показником числа їх оборотів, якщо обсяг реалізації товарної продукції за два суміжні роки становив 125300 і 128400 грн, а середньорічна сума оборотних коштів дорівнювала відповідно 15370 та 15600 грн.

34. Визначити суму обороту, коефіцієнт оборотності оборотних активів, тривалість одного обороту, якщо на підприємстві доход (виручка) від реалізації продукції тваринництва за рік склав 50,0 млн грн, вартість переведеного в основне стадо молодняку – 2,4 млн грн, вартість тварин, вибракуваних з основного стада – 1,96 млн грн, середньорічний залишок оборотних активів – 40,0 млн грн.

35. Визначити рівень ефективності використання оборотних активів фірми за показником кількості їх оборотів, якщо обсяг реалізованої товарної продукції за 2 суміжні роки становив 255,3 та 259,4 тис.грн, а середньорічна сума оборотних коштів дорівнювала відповідно 50,5 та 55,7 тис.грн.

ЗАВДАННЯ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Таблиця 10

Показники оборотності та ефективності використання оборотних активів на підприємстві у 2022-2023 роках

Показник	Джерело	Роки		2023р. у % до 2022р.
		2022	2023	
1	2	3	4	5=4/3x100
Вихідні дані, тис.грн				
1. Середньорічна вартість оборотних активів	ф.1 ст.1195 (гр.3+4)/2			
6. Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис.грн	ф.2 ст.2000 гр.3			
3. Валова продукція (у поточних цінах)	Табл. 2			
4. Чистий прибуток (збиток)	ф.2 ст.2350 (2355)			
5. Матеріальні витрати	ф.2 ст. 2500			
Рішення				
6. Коефіцієнт оборотності оборотних активів, обертів	пок.2/1			
7. Середня тривалість 1 об. оборотних активів, днів	360/ пок. 6			
8. Коефіцієнт завантаження	пок.1/2			
9. Матеріаловіддача, грн	пок.3/5			
10. Матеріаломісткість, грн	пок.5/3			
11. Отримано на 1 грн оборотних активів, грн:				
а) валової продукції	пок.3/1			
б) прибутку (збитку)	пок.4/1			
12. Рентабельність оборотних активів, %	(пок4/1) ×100%			

Висновки до таблиці:

Практичне заняття 9

ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА І СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Витрати підприємства – це сукупні витрати живої та уречевленої праці на виробництво певного виду продукції

Управління витратами – це процес цілеспрямованого формування витрат за видами, місцем і носіями за умови постійного контролю їх рівня і стимулювання зниження

Собівартість продукції – це сукупність поточних витрат у грошовій формі, які несе підприємство на виробництво і реалізацію продукції, показують, у що обходиться підприємству виробництво і реалізація одиниці продукції

Виробнича собівартість – витрати, зумовлені технологією, організацією та управлінням виробництвом в підрозділах і витрати на управління підприємством в цілому

Повна собівартість – витрати виробничої собівартості і витрати, пов'язані з реалізацією продукції (лише для товарної продукції)

Елемент витрат – це економічно однорідний вид витрат незалежно від видів виробів, показує, що саме витрачено (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація основних засобів і нематеріальних активів, інші операційні витрати)

Статті витрат показують на що були витрачені кошти, відрізняються між собою функціональною роллю у виробничому процесі і місцем виникнення

Структура собівартості – відсоткове відношення окремих статей витрат до загальних витрат вир-ва певного виду продукції

Основна класифікація витрат

Прямі витрати – пов'язані з виготовленням певного виду продукції і можуть бути прямо віднесені на її одиницю

Непрямі витрати – пов'язані з виготовленням різних виробів і не можуть бути прямо віднесені на той чи інший вид продукції

Постійні витрати – загальна сума не залежить від кількості виготовленої продукції в певних межах (погодинна оплата праці робітників з нарахуваннями, амортизаційні відрахування, загальновиробничі і загальногосподарські витрати тощо)

Змінні витрати – загальна сума витрат за певний час залежить від обсягу виробництва продукції (оплата праці робітників у виробництві з нарахуваннями, насіння, корми, добрива, паливо тощо)

Граничні витрати – це обсяг витрат, необхідний для виробництва додаткової одиниці продукції.

Для визначення сукупних витрат (В) необхідно до постійних витрат (ПВ) додати змінні (ЗВ).

$$B = PV + ZV$$

Для визначення собівартості одиниці продукції (СВ) необхідно сукупні витрати (В) поділити на кількість виробленої продукції (К).

$$CB = B / K$$

Граничні витрати (ГВ) визначають як різницю між змінними витратами при виробництві n-ої кількості продукції і змінними витратами при попередньому рівні виробництва цієї продукції.

$$GB = ZV_n - ZV_{n-1}$$

Граничні витрати на одиницю додаткової продукції (ГВДп) визначають відношення граничних витрат (ГВ) на розмір додатково виробленої продукції.

$$GB_{dp} = GB_n / (K_n - K_{n-1})$$

ЗАДАЧІ

36. Розрахувати обсяг і собівартість реалізованої продукції підприємства на основі таких вихідних даних. У звітному році підприємство випустило 1000 виробів А і 3000 виробів Б. Ціна реалізації одного виробу відповідно 250 та 300 грн. Крім того, підприємство виготовило комплектуючих виробів на суму 125000 грн, з них 75000 грн для сторонніх замовників. Залишки нереалізованої продукції на складі виробника становили на початок звітної періоду 10000 грн, а на кінець цього ж періоду — лише 2500 грн. Рівень рентабельності реалізації продукції виготовлювача – 20 %.

37. Визначити на підставі наведених нижче даних абсолютні величини прямих і непрямих витрат на виробництво продукції; виробничу та повну собівартість виготовлення однієї одиниці продукції; відсоткове співвідношення прямих і непрямих витрат у структурі повної собівартості, якщо прямі витрати складають приблизно половину позавиробничих витрат. У звітному році підприємство мало такі витрати на одиницю продукції, грн:

- ✓ сировина і матеріали, енергія технологічна — 532,00;
- ✓ основна заробітна плата виробничих робітників — 495,00;
- ✓ додаткова заробітна плата виробничих робітників — 150,00;
- ✓ відрахування у фонд соціального страхування — 250,25;
- ✓ витрати на утримання та експлуатацію обл.ння — 400,00;
- ✓ покупні вироби і напівфабрикати — 40,00;
- ✓ загальновиробничі витрати — 70,60;
- ✓ загальногосподарські витрати — 85,00;
- ✓ інші виробничі витрати — 10,00;
- ✓ позавиробничі (комерційні) витрати — 352,50.

38. Скласти очікувану калькуляцію одиниці продукції, якщо, за попередніми розрахунками, витрати конструкційних матеріалів на одиницю виробу мають становити: сталі — 3,2кг; бронзи — 0,8 кг. Закупівельна ціна цих матеріалів відповідно 4980 і 20000 грн/т. Основна заробітна плата робітників – 55 грн, додаткова заробітна плата – 12 % від основної, а відрахування на соціальне страхування встановлені на рівні 37 % від основної та додаткової заробітної плати. Витрати на експлуатацію та утримання устаткування – 90 %, загально-виробничі витрати – 60 % від основної заробітної плати.

Практичне заняття 10

ЦІНИ ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ПРОДУКЦІЮ ПІДПРИЄМСТВА

Ціноутворення – процес обґрунтування, затвердження та визначення рівня цін і тарифів, їх співвідношення та структури

Основні цілі ціноутворення – забезпечення виживання, одержання максимального прибутку, утримання ринку

Принципи ціноутворення – економічна обґрунтованість, рівновага цін, поєднання вільного ціноутворення з державним регулюванням, врахування якості продукції та строків реалізації

Методи ціноутворення – «витрати + прибуток», забезпечення беззбитковості та отримання цільової норми прибутку, оцінювання споживчої вартості, встановлення ціни на основі середніх цін конкурентів, встановлення цін за рівнем попиту

Стратегії ціноутворення – стратегія низьких цін (стратегія виживання та стратегія цінового прориву), стратегія високих цін (стратегія «знімання вершків» та стратегія лідерства за якістю товару), стратегія нейтральних (середніх) цін

Ціна – грошовий вираз вартості товару, вона включає собівартість, прибуток та податок на додану вартість

обліково-аналітична функція є засобом обліку витрат і результатів господарювання та їх прогнозування

розподільча функція – здійснюється перерозподіл частини ресурсів, доходів і фінансів у суспільстві

стимулююча функція сприяє раціональному використанню обмежених ресурсів, оновленню асортименту, виконує активний стимуляційний вплив на підвищення якості продукції

регульовальна функція – вирівнювання попиту і пропозиції, чим збільшує/зменшує постачання товарів на ринок

Функції
ціни

ЗАВДАННЯ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ

39. Визначити повну собівартість і відпускну ціну одиниці виробу, якщо на підприємстві продукуються вироби, на виготовлення одиниці яких витрачається 60 т чавуну. Закупівельна ціна останнього – 3550 грн/т. Технологічні відходи металу – 30 % від його маси. Основна заробітна плата в розрахунку на одиницю продукції – 30 грн, додаткова заробітна плата – 6 % від основної зарплати, а відрахування на соціальне страхування – 22 % від суми основної і додаткової заробітної плати. Загальновиробничі витрати по підприємству становлять 10000 тис. грн, загальногосподарські – 3500 тис. грн. Загальна сума заробітної плати основних виробничих робітників за відрядними розцінками складає 5000 тис. грн. Позавиробничі витрати передбачаються в розмірі 2 % від величини виробничої собівартості виробу. Очікуваний прибуток у розрахунку на одиницю продукції має дорівнювати 15 % від повної її собівартості.

40. Виробнича собівартість обладнання з очистки води становить 40,3 тис.грн. Витрати по реалізації за рік склали 101,5 тис.грн. Прибуток запланований в розмірі 14 %; річний план реалізації обладнання – 50 шт. Визначити планову ціну обладнання.

41. Визначити роздрібну ціну на 1 л олії соняшникову, якщо відомо, що виробнича собівартість 1 л олії – 30,5 грн, витрати на збут – 9,2 %, планова рентабельність – 13%, ПДВ – 20 %, націнка збутових організацій – 5%, націнка торговельних організацій – 12 %.

42. Встановлено регульовану роздрібну ціну на м'ясо свинини з ПДВ в розмірі 186,00 грн за 1 кг. Торговельна знижка, яка встановлюється державою, становить 7 %; повна собівартість м'яса – 148,2 грн/кг. Визначити регульовану оптову ціну підприємства, розмір прибутку з розрахунку на 1 кг та рівень рентабельності виробництва м'яса свинини.

43. Повна собівартість 1 літру вина (підакцизного товару) становить 132,30 грн; постачальникам за матеріальні ресурси при виробництві вина сплачено ПДВ у сумі 20,98 грн/л; рівень рентабельності виробництва вина – 27 %; надбавка до оптової ціни за пришвидшення реалізації – 20 %; ставка акцизного збору – 20 % до вільної відпускної ціни; торговельна надбавка – 22 % до вільної відпускної ціни з ПДВ. Визначити роздрібну ціну на 1 літру вина з урахуванням спеціальної надбавки.

44. Роздрібна ціна виробу – 150,24 грн, торговельна надбавка – 20 % ціни посередника, а його націнка – 5 % відпускної ціни виробника, ставка акцизного збору – 35 %, ПДВ – 20 %. Визначити прибуток у ціні виробника, якщо собівартість виробу становить 50 грн.

46. Відпускна ціна виробника 0,5 л горілки 40 % міцності дорівнює 50 грн, ставка акцизного збору – 133,31 грн за 1 л 100 %-го спирту, ПДВ – 20 %. Собівартість виробу – 10,44 грн, ставка податку на прибуток – 18 %. Визначити чистий прибуток підприємства і дохід держави від реалізації однієї пляшки горілки.

47. Контрактна вартість договору – 250 тис. дол. США, фактичні витрати з транспортування та страхування вантажу до митного кордону, що не ввійшли до контрактної ціни – 10 тис. дол., курс НБУ – 42 грн за 1 дол. США, мито – 20 %, митні збори – 25 дол., ставка акцизного збору – 50 %, ПДВ – 20 %. Визначити імпорتنу ціну (ціну придбання) товару.

48. Собівартість виробу – 400 грн, рентабельність – 20 %, ставка акцизного збору – 10 %, ПДВ – 20 %, торговельна надбавка – 30 %, роздрібна ціна – 1010 грн, прибуток у складі націнки посередника – 25 грн. Визначити витрати обігу посередника з реалізації одиниці продукції.

Практичне заняття 11

ФОРМУВАННЯ, РОЗПОДІЛ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ

Прибуток в загальному економічному розумінні – додаткова вартість, створена в процесі підприємницької діяльності понад вартість спожитих ресурсів і робочої сили

Прибуток – частина загального доходу, що залишається після відшкодування витрат, пов'язаних з виробництвом, реалізацією продукції та іншими видами діяльності

Види прибутку по стадіях формування:

Валовий (балансовий) прибуток – різниця між чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції і виробничою собівартістю реалізованої продукції

Операційний прибуток – фінансовий результат від операційної діяльності, що визначається коригуванням валового прибутку на величину операційних витрат і інших операційних доходів

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування – результат від фінансової діяльності, що визначається коригуванням операційного прибутку на величину фінансових та інших доходів і фінансових та інших витрат

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності після оподаткування – різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податків на прибуток

Чистий прибуток (збиток) – прибуток, що надходить до підприємства після сплати податку на прибуток

Джерела формування прибутку:

- ✓ прибуток від реалізації продукції;
- ✓ прибуток від продажу майна;
- ✓ прибуток від позареалізаційних операцій

Розподіл прибутку підприємства:

- ✓ фонд нагромадження;
- ✓ фонд споживання

ЗАДАЧІ

49. Розрахувати величину балансового прибутку підприємства на наступний рік, враховуючи такі очікувані показники, тис. грн.:

- ✓ обсяг продажу виробленої продукції – 34000;
- ✓ повні витрати на виробництво товарної продукції – 23000;
- ✓ залишки готової продукції на складах підприємства на початок і кінець розрахункового року відповідно 1000 і 500;
- ✓ витрати на реалізацію продукції – 250;
- ✓ дивіденди від придбаних акцій – 50;
- ✓ дохід від оренди майна підприємства – 125.

50. Розрахувати прибуток на 1 ц та рівень рентабельності, якщо вироблено молока–340 ц, рівень товарності – 75 %, ціна реалізації – 1260 грн/ц, повна собівартість – 290,07 тис. грн .

51. Розрахувати прибуток на 1 га посівів соняшнику та прибуток на 1 гол., якщо відомі наступні дані. Вироблено соняшнику – 1480 ц, посівна площа – 55 га, ціна реалізації – 2490 грн/ц, повна собівартість – 1876 грн/ц. Вироблено молока – 1075 ц, поголів'я – 25 гол., ціна реалізації – 1085 грн/ц, повна собівартість – 856 грн/ц.

52. Розрахувати абсолютну величину чистого прибутку від комерційної діяльності підприємства та рентабельність товарообмінних операцій (за валовим і чистим прибутком), якщо відомі наступні дані. Підприємство здійснює свою комерційну діяльність, використовуючи товарообмінні (бартерні) операції. Зокрема, воно обмінює бензин на насіння соняшнику, організовує з нього виробництво олії і шроту та реалізовує ці продукти на зовнішньому й внутрішньому ринках. За розрахунковий рік підприємство організувало виробництво 1540 т соняшnikової олії і 1433 т шроту. Валові витрати на виробництво олії та шроту склали 2739710 дол. США. Олія соняшnikова йде на експорт у повному обсязі. Ціна реалізації 1 т олії – 1322,10 дол. США. Шрот реалізується на внутрішньому ринку сільським споживачам за ціною 158,5 дол. США за 1 т. Ставка податків дорівнює 18 % від одержаного валового прибутку.

Практичне заняття 12

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Економічна ефективність — це таке співвідношення між ресурсами і результатами виробництва, за якого отримують вартісні показники ефективності виробництва

Рентабельність — поняття, що характеризує економічну ефективність виробництва, за якої підприємство за рахунок грошової виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) повністю відшкодовує витрати на її виробництво й одержує прибуток, як головне джерело розширеного відтворення

Рентабельність виробництва та реалізації продукції:

$$P_p = \text{ЧП} / \text{ПС} \times 100 \%,$$

де ЧП – чистий прибуток від реалізації продукції, грн;

ПС – повна собівартість реалізованої продукції, грн

Норма прибутку:

$$H_p = \text{ЧП} / (\text{ОА} + \text{НА}) \times 100 \%,$$

де ЧП – чистий прибуток від реалізації продукції, грн;

ОА – середньорічна вартість оборотних активів під-ва, грн;

НА – середньорічна вартість оборотних активів під-ва, грн

Беззбитковий обсяг виробництва продукції:

$$G = \frac{\text{ПВ}}{\text{Ц} - \text{ЗВ}}$$

де ПВ – постійні витрати, грн;

Ц – ціна реалізації одиниці продукції, грн;

ЗВ – змінні витрати, грн

ЗАДАЧІ

53. Визначити ефективність виробництва льону довгунця при умові, що виробничі витрати на 1 га - 2450 грн, врожайність трести - 28 ц/га, врожайність насіння - 2,5ц/га, коефіцієнт заліку трести у волокно - 4,15, ціна реалізації волокна - 3520 грн/т, ціна реалізації насіння льону - 24669 грн/т.

54. Визначити ефективність виробництва соняшнику, якщо виробничі витрати на 1 га соняшника становлять 2550 грн, врожайність соняшнику 12 ц/га, реалізаційна на ціна - 26200 грн/т без ПДВ, товарність - 90%, на побічну продукцію (кошики соняшника) відносять 5 % виробничих витрат, витрати по реалізації становлять 200 грн/т.

55. Визначити вартість продукції переробки 1 т насіння соняшнику, якщо вихід олії становить 46%, шроту - 36%, ціна на олію нерафіновану 1800 грн/т, шрот - 550 грн/т.

56. Визначити ефективність переробки насіння соняшнику, якщо закупівельна ціна насіння соняшнику становить 620 грн/т без ПДВ, вартість переробки насіння - 180 грн/т, вихід олії становить 46%, шроту - 36%, ціна на олію нерафіновану 55000 грн/т з ПДВ, шрот - 8550 грн/т з ПДВ.

57. Визначити точку беззбитковості виробництва на підприємстві, використовуючи таку інформацію. Виробнича потужність підприємства, яке виробляє один вид продукції, становить 650 тис. одиниць на рік, а надходження від реалізації виробів — 10,6 млн грн. Постійні витрати на виробництво складають 4900 тис. грн, змінні витрати — 5,36 млн грн.

58. Розрахувати точку беззбитковості виробництва та додатковий розмір прибутку, який одержить підприємство за умови скорочення змінних витрат на 10 % і постійних витрат на 20 тис. грн, якщо відомі наступні дані. Поточний обсяг реалізації продукції може дорівнювати 15000 од., ціна реалізації одиниці продукції - 150 грн. Змінні витрати в розрахунку на одиницю продукції - 60 грн, а постійні витрати на весь річний випуск продукції — 400 тис. грн.

ЗАВДАННЯ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Таблиця 11

Економічна ефективність виробництва продукції (зерна, соняшнику, цукрових буряків) на підприємстві

Показник	Роки		2023р. у % до 2022р.
	2022	2023	
1	2	3	$4=3/2 \times 100$
1. Посівна площа, га			
2. Вироблено продукції, ц			
3. Виробнича собівартість, тис.грн			
4. Реалізовано продукції, ц			
5. Повна собівартість, тис.грн			
6. Дохід (виручка) від реалізації, тис.грн			
7. Урожайність, ц/га (пок.2/пок.1)			
8. Виробнича собівартість виробленої продукції, грн/ц (пок.3/пок.2x1000)			
9. Повна собівартість реалізованої продукції, грн/ц (пок.5/пок.4x1000)			
10. Ціна реалізації, грн/ц (пок.6/пок.4x1000)			
11. Прибуток (збиток), грн:			
а) на 1 ц (пок.10-пок.9)			
б) на 1 га (пок.11а×пок.7)			
12. Рівень товарності, % (пок.4/пок.2×100%)			
13. Рівень рентабельності, % (пок.11а/пок.9×100%)			

Джерело: Ф.50-сг Розділ 1. Структура собівартості за видами продукції сільського господарства; Форма № 29-сг (річна) Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду; Форма № 21 – заг. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства

Висновки до таблиці:

Таблиця 13

Ефективність виробництва та реалізації продукції на підприємстві у 2022-2023 роках

Галузі і види продукції	Виручка від реалізації продукції, тис.грн*		Повна собівартість реалізованої продукції, тис.грн**		Прибуток (+), збиток (-), тис.грн		Рівень рентабельності (збитковості), %	
	2022 р.	2023 р.	2022 р.	2023 р.	2022 р.	2023 р.	2022 р.	2023 р.
1	2	3	4	5	6=2-4	7=3-5	8=6/4x100	9=7/5x100
1. Продукція рослинництва								
2. Зернові:								
озима пшениця								
яра пшениця								
3. Соняшник								
4. Цукрові буряки (фабр)								

Джерело: Ф.50-сг Розділ 1. Структура собівартості за видами продукції сільського господарства;

Форма № 29-сг (річна) Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду.

Форма № 21 – заг. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства

Висновки до таблиці:

ГЛЮСАРІЙ ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ

Агробізнес - це комерційна діяльність пов'язана із веденням сільського господарства не залежно від форм власності. Агробізнес займається переважно вирощуванням продукції рослинництва та тваринництва, а також її переробкою, управлінням ресурсами та побудовою ланцюжків доставки продукції до кінцевого споживача

Агротехнології - технологічні рішення та інновації, що сприяють підвищенню ефективності та якості виробництва сільськогосподарської продукції.

Агроінновації - розробка та впровадження нових методів та технологій у виробництві сільськогосподарської продукції з метою підвищення продуктивності та якості. Детальніше: <https://agrostartup.pp.ua/glossary>

Бізнес – це будь-яка організація, яка існує для того щоб забезпечувати товарами та послугами які люди хочуть придбати.

Бізнес – це відкрита система, на вході якої знаходяться різноманітні ресурси, а на виході – певний фінансовий результат.

Бізнес – це організація чи окремі особи, що виробляють або доставляють товари чи послуги для продажу з метою отримання прибутку.

Бізнес – це система діяльності, де організація виробництва товарів та послуг здійснюється тими, кому належать фактори виробництва або бізнес є організацією економічної діяльності на основі приватної власності з метою отримання прибутку.

Бізнес – це соціально-економічна і ділова творчість людини.

Бізнес-план – це документ, який зазвичай подається у письмовому вигляді, який визначає місію та цілі підприємництва, пояснює методи і стадії їх досягнення, а також встановлює майбутні показники та результати діяльності.

Бізнес-план – обґрунтування економічної та технічної доцільності діяльності чи розвитку вже існуючого підприємства або створення нового в ринкових умовах.

Бізнес-план – це документ, який містить систему ув'язаних в часі та просторі та узгоджених з метою і ресурсами заходів і дій, спрямованих на отримання прибутку, внаслідок реалізації

підприємницького проекту. Це результат планування, зафіксований у стислій та зрозумілій формі документа.

Бізнес-планування – це систематизований розрахунок показників підприємницької діяльності на оперативний (поточний) плановий період та вибір оптимальних відповідей до критеріїв оптимальності (максимізація: товарообороту, прибутку, ефективності використання ресурсного потенціалу; мінімізація витрат).

Господарське рішення – це будь-які рішення, які приймаються в процесі ведення господарської (підприємницької) діяльності суб'єктами господарювання і передбачають вибір з декількох альтернатив або конкуруючих можливостей найкращої для досягнення поставленої цілі або завдання.

Господарське рішення – це результат аналізу, прогнозування, оптимізації економічного обґрунтування та вибору альтернативи із сукупності варіантів досягнення конкретного завдання виробничої програми або планових показників.

Економічні рішення – це рішення, які стосуються планування та розподілу фінансових та матеріальних ресурсів підприємства.

Кількісний аналіз ризику – це числове вираження величини окремих видів ризиків, а також сукупного ризику всього вибраного напрямку підприємницької діяльності.

Класифікація рішення – це процес, що дає змогу впорядкувати рішення і виявити загальні закономірності та характерні особливості, властиві окремим їх різновидам.

Консенсус інтересів – це взаємні обов'язки всіх учасників ділових відносин не порушувати суверенітету своїх контрагентів.

Короткострокові рішення – це рішення, які відображаються, як правило, в усних чи письмових наказах, розпорядженнях, приймаються без попередньої підготовки та реалізуються протягом року.

Корпорація – це форма організації бізнесу, юридично незалежний об'єкт, в якому власність розділена на частини, і відповідальність кожного обмежена його внеском в підприємство.

Одноосібне володіння – це бізнес, що належить одному власнику, який одноосібно здійснює управління нею, отримує

прибуток і особисто відповідає за всіма зобов'язаннями фірми.

Оперативні рішення – це короткострокові рішення, які розробляються для вирішення рутинних питань та ситуацій, які заважають реалізації тактичних рішень.

Підприємець – це агент, що використовуючи всі можливості та генеруючи нові ідеї прагне досягти економічного розвитку.

Підприємець – це людина, наділена оригінальним мисленням, а її діяльність пов'язана з впровадженням нових ідей для досягнення певних результатів.

Підприємець – це людина, що об'єднує інших людей у рамках виробничої одиниці і діє на власний ризик з метою отримання певної вигоди.

Підприємництво – динамічний, активний елемент бізнесу, який представляє собою ініціативну, самостійну діяльність, здійснювану на свій ризик і під свою відповідальність громадянами, об'єднаннями громадян по виробництву продукції, виконанню робіт і наданню послуг з метою отримання прибутку.

Підприємництво – особливий вид стратегічної інноваційної або соціальної діяльності, яка полягає в залученні та поєднанні ресурсів для виробництва продукції та наданні послуг, реалізації останніх та отриманні прибутку як необхідної умови подальшого розвитку бізнесу.

Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Підприємництво (бізнес) – це економічна діяльність суб'єкта в умовах ринкової економіки, спрямована на отримання прибутку і власної вигоди шляхом виготовлення та реалізації товарів або послуг.

Підприємництво (бізнес) – це інтелектуальна діяльність енергійної та ініціативної людини або об'єднань громадян, які повністю або частково володіють будь-якими матеріальними цінностями і використовують їх для організації бізнесу та управління ним.

Підприємницький ризик – ризики, які пов'язані з будь-якою підприємницькою діяльністю.

Підприємницький ризик – це загроза виникнення непередбачених планами та прогнозами матеріальних і фінансових втрат та збитків або недоодержання очікуваних доходів у ході здійснення підприємницької діяльності.

Програма підвищення конкурентоспроможності бізнесу (ППКБ) – це організований комплекс робіт, спрямований на вирішення завдання щодо підвищення конкурентоспроможності бізнесу, виконання котрого обмежено в часі, а також пов'язано зі споживанням конкретних фінансових, матеріальних і трудових ресурсів.

Стратегія бізнесу – довгостровий, послідовний, конструктивний, раціональний, підкріплений ідеологією, стійкий до невизначеності умов середовища план; основні принципи діяльності підприємства, що забезпечують його довготривалі конкурентні переваги.

Структурування ППКБ – це дерево орієнтованих на продукт компонентів (обладнання, роботи, послуги, інформація), а також організація зв'язків і відношень між елементами програми.

Управління ППКБ – це мистецтво координації людських і матеріальних ресурсів протягом розробки та реалізації програми підвищення конкурентоспроможності для досягнення визначених у програмі результатів щодо складу та об'єму робіт, вартості, часу, якості, цільового рівня конкурентоспроможності та рівня задоволення учасників програми.

Функція ризику – це зовнішній вияв дії ризику на параметри соціально- економічної системи і її окремі складові (суспільство, спільноти людей, економіку, галузь, підприємство тощо).

Рекомендована література

1. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник . Київ : КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Антощенкова В. В. Системи та механізми інноваційного розвитку підприємств галузі тваринництва в системі управління продовольчою безпекою Харків: Друкарня Мадрид. 2021 р. 340 с.
3. Ільчук М.М., Барановська О.Д., Ус С.І., Дмитрук М.І. Підприємництво та організація агробізнесу в регіонах: навч. посібник. К.: НУБіП України, 2021. 416 с.
4. Сіваченко І. Ю. Міжнародний агробізнес. 3-є видання. Навчальний посібник рекомендовано МОН України. Центр учбової літератури. 2019. 284 с.
5. Макконнелл К. Экономика: принципы, проблемы и политика: в 2 т. / К. Макконнелл, С. Брю: пер. с англ. Київ: ХаГар, 2012. 785 с.
6. Економіка і організація агробізнесу. В. Г. Кудлай [Електронний ресурс] : Практикум. Київ : КНЕУ імені Вадима Гетьмана, 2020. 211с.
7. Основи ринкової економіки і підприємництва: підруч. Для студ. вищ. навч. закл. Ч.1/В.Є.Сафонова,В.Я.Бобров. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 346 с.
8. Бандурка О.М., Ковальов Є.В., Садиков М.А., Маковоз О.С. Економіка підприємства: навчальний посібник. Харків: ХНУВС, 2017.- 192 с.
9. Аграрна економіка. У 2 томах. Том 2. Фермер. Професійний рівень/ Під ред. Хорст Лохнер, Йоханнес Бреккер. Університетська книга. 2014. 606с.
10. Аграрна економіка : навч. посіб. / В. Я. Білоножка, І.І. Мостов'як, В. П. Карпенко, С. П. Полторецький, А. П. Березовський; за ред. В. Я. Білоножка. - Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2016. 418 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Агробізнес сьогодні. URL: <http://agro-business.com.ua>
2. Національна академія аграрних наук України. URL: <http://naas.gov.ua>
3. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України»(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 49, ст.527). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
4. Закон України «Про особисте селянське господарство» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 29, ст.232). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
5. Про фермерське господарство (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 45, ст.363). Із змінами, внесеними згідно із Законами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>
6. Верховна Рада України. веб-сайт. URL : <http://www.rada.gov.ua>
7. Міністерство економіки України. веб-сайт. URL : <http://www.me.gov.ua>
8. Міністерство аграрної політики та продовольства України URL : <https://minagro.gov.ua/>
9. Кабінет Міністрів України. веб-сайт. URL : <http://www.kmu.gov.ua>
10. Держкомстат України. веб-сайт. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Національний банк України. веб-сайт. URL : <http://www.bank.gov.ua>
12. Міністерство фінансів України. веб-сайт. URL : <http://www.minfin.gov.ua>
13. Світовий банк. веб-сайт. URL : <http://www.wordbank.org>

14. Міжнародний валютний фонд. веб-сайт. URL : <http://www.imf.org>
15. Головний сайт про агробізнес (Major agribusiness website). <https://latifundist.com/rating>
16. Господарський кодекс України № 436-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
17. Закон «Про захист економічної конкуренції» № 2210-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>
18. Статистичні дані FAOSTAT. веб-сайт. URL: <http://faostat3.fao.org/faostatgateway/go/to/download/FB/FBS/E>
19. Рейтинг глобальної конкурентоспроможності країн світу (The IMD World Competitiveness Ranking). URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking/>
20. Рейтинг країн світу за рівнем продовольчої безпеки (Global Food Security Index). <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/>
21. Наукова бібліотека ДБТУ. URL: <https://library.btu.kharkov.ua/>

ДОДАТКИ

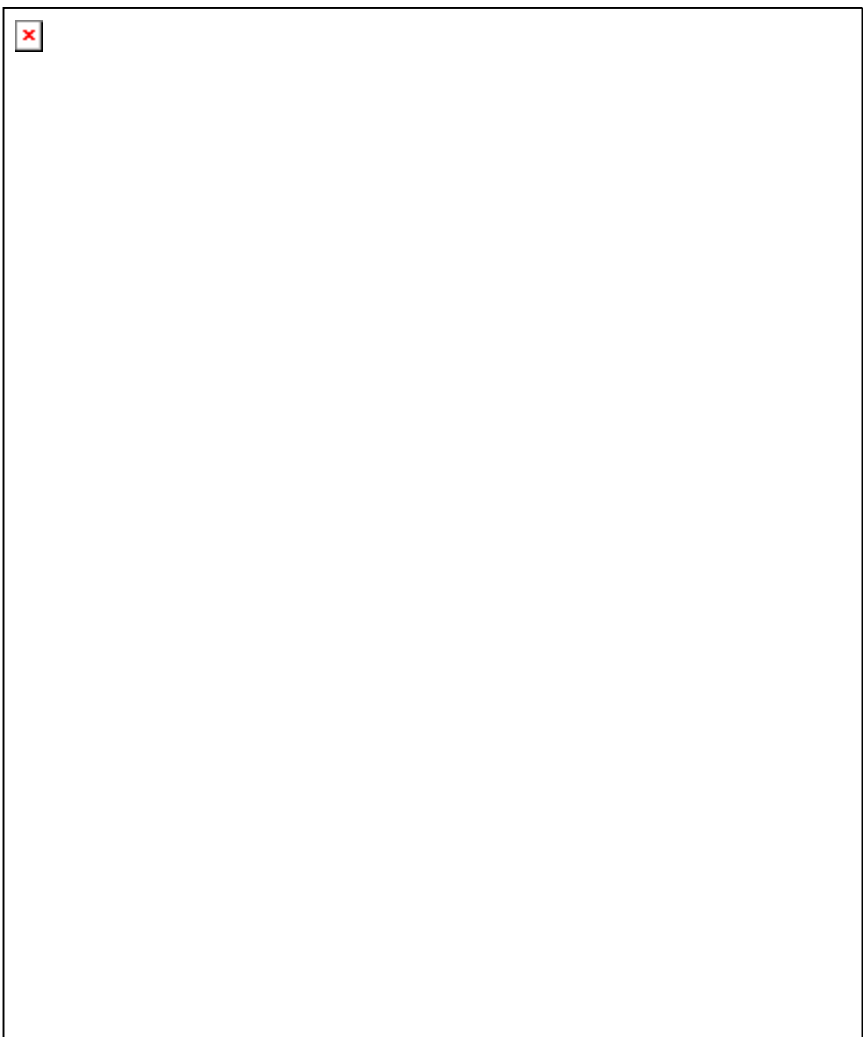

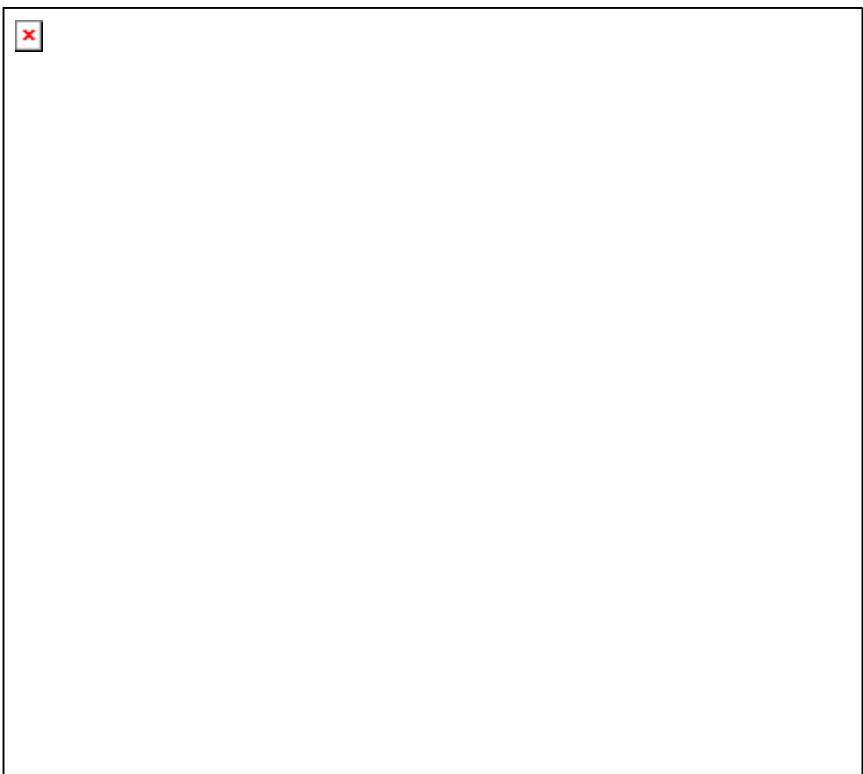

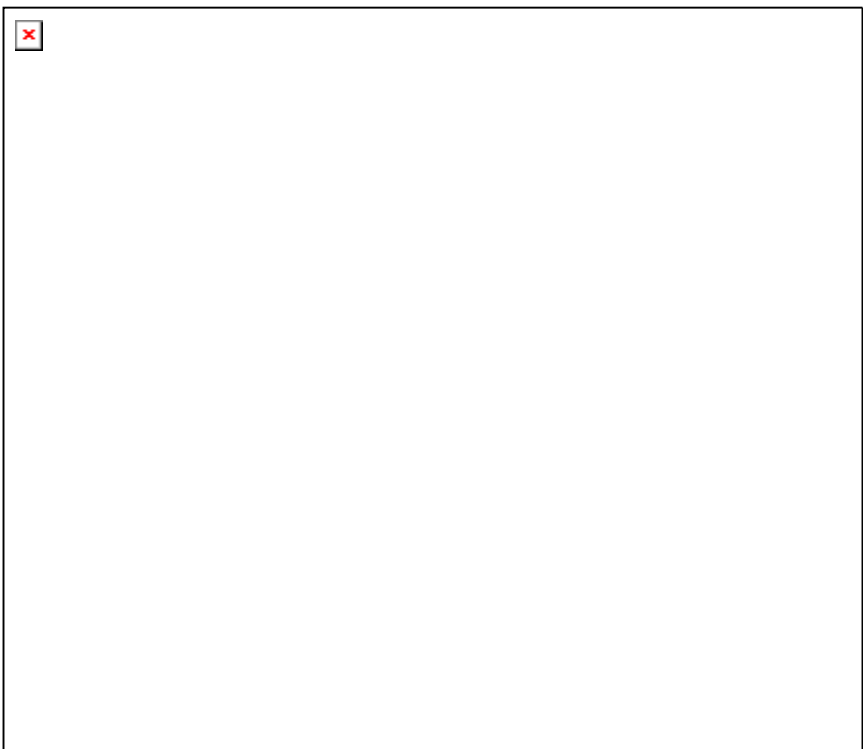

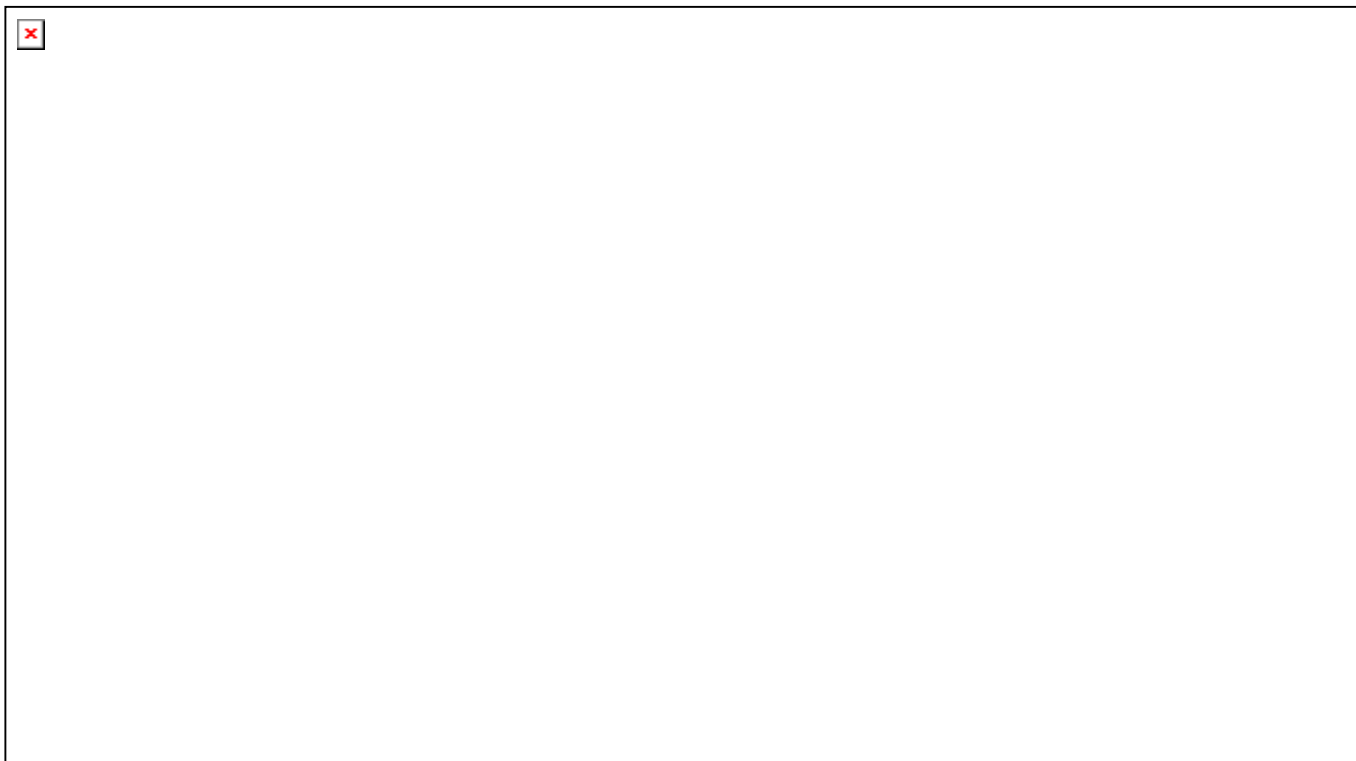

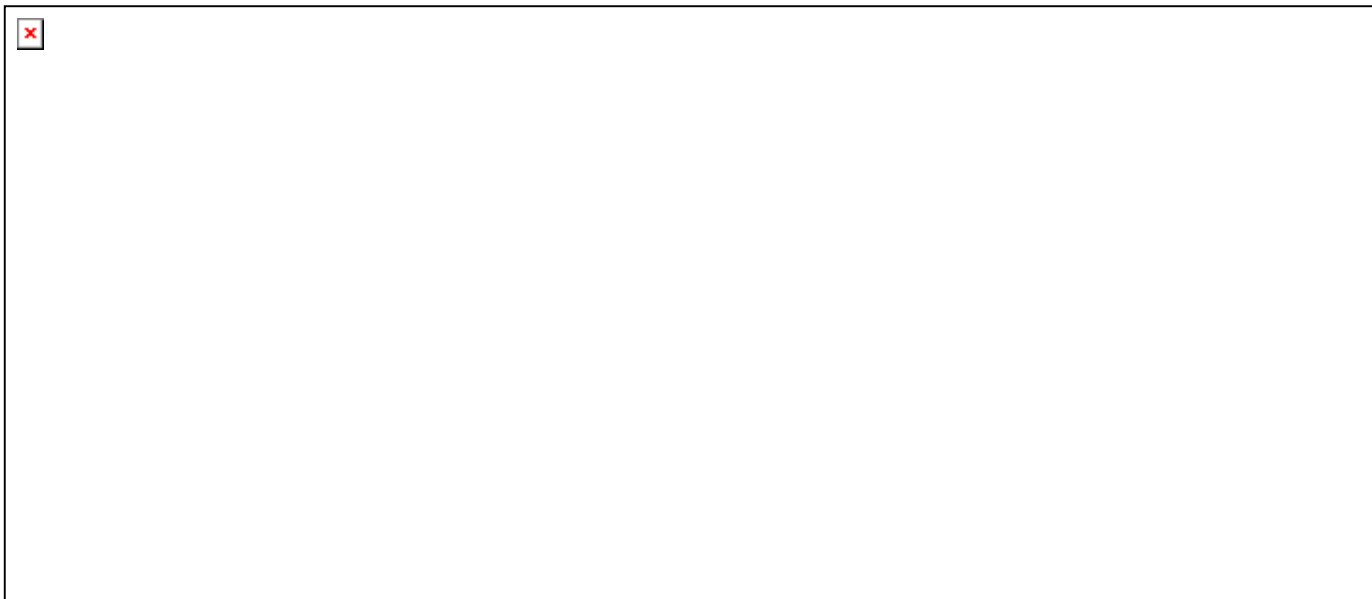

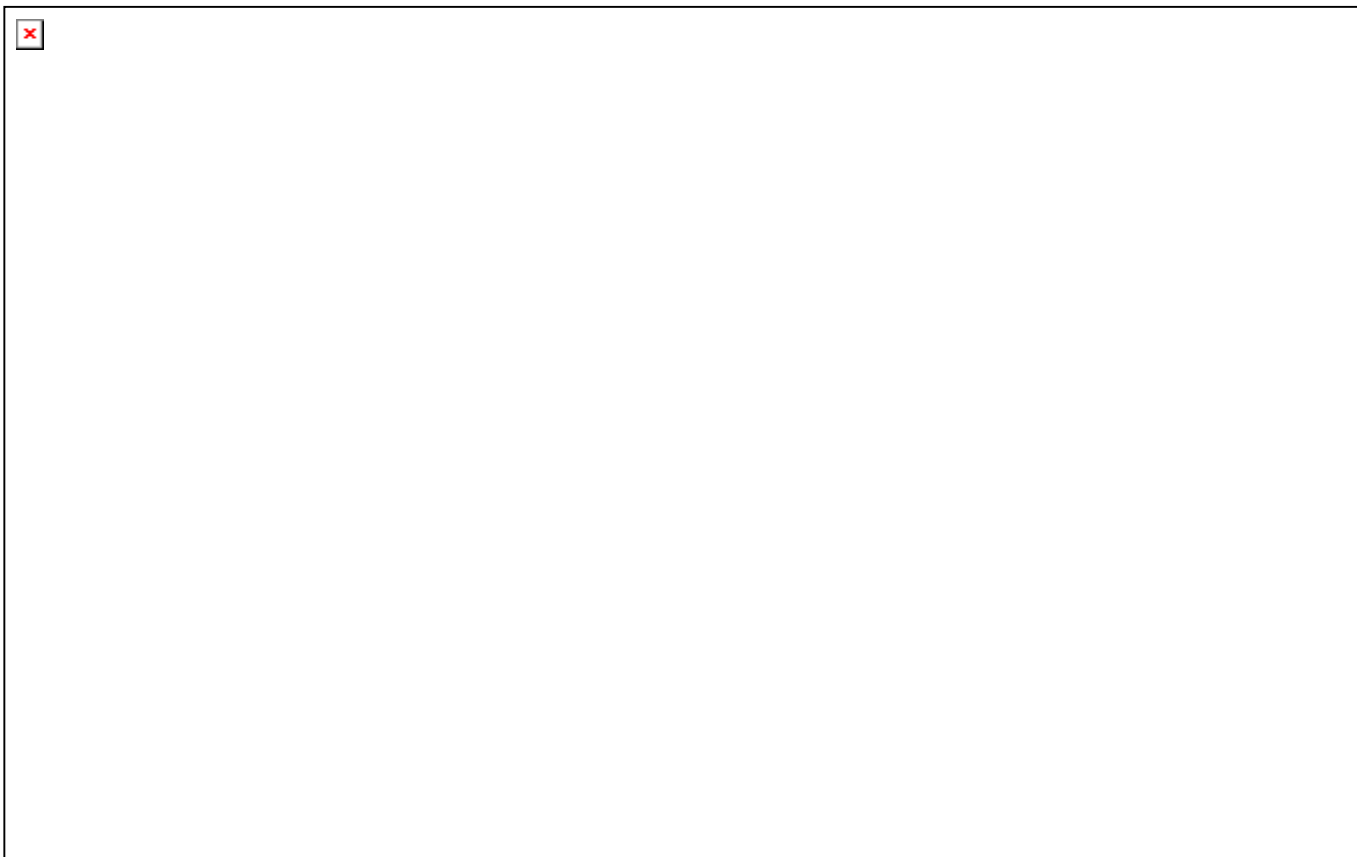

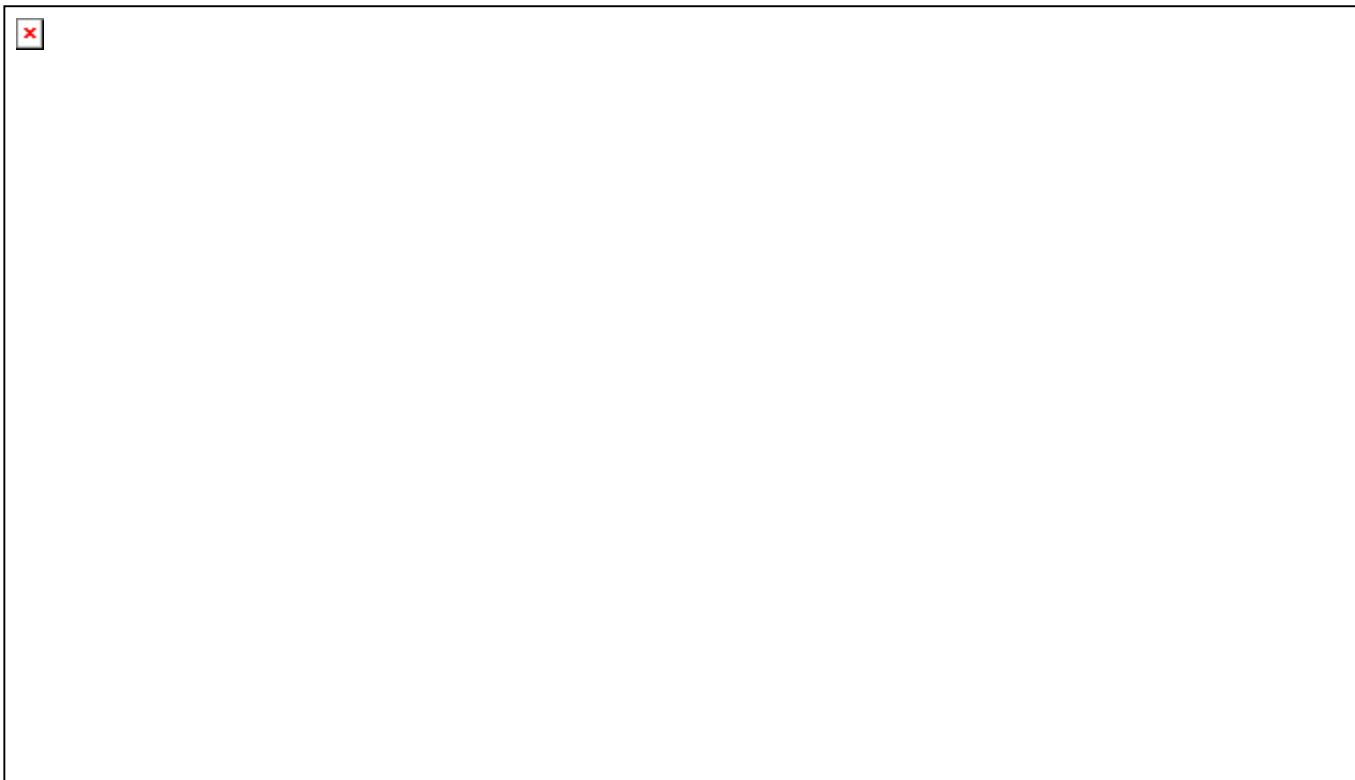

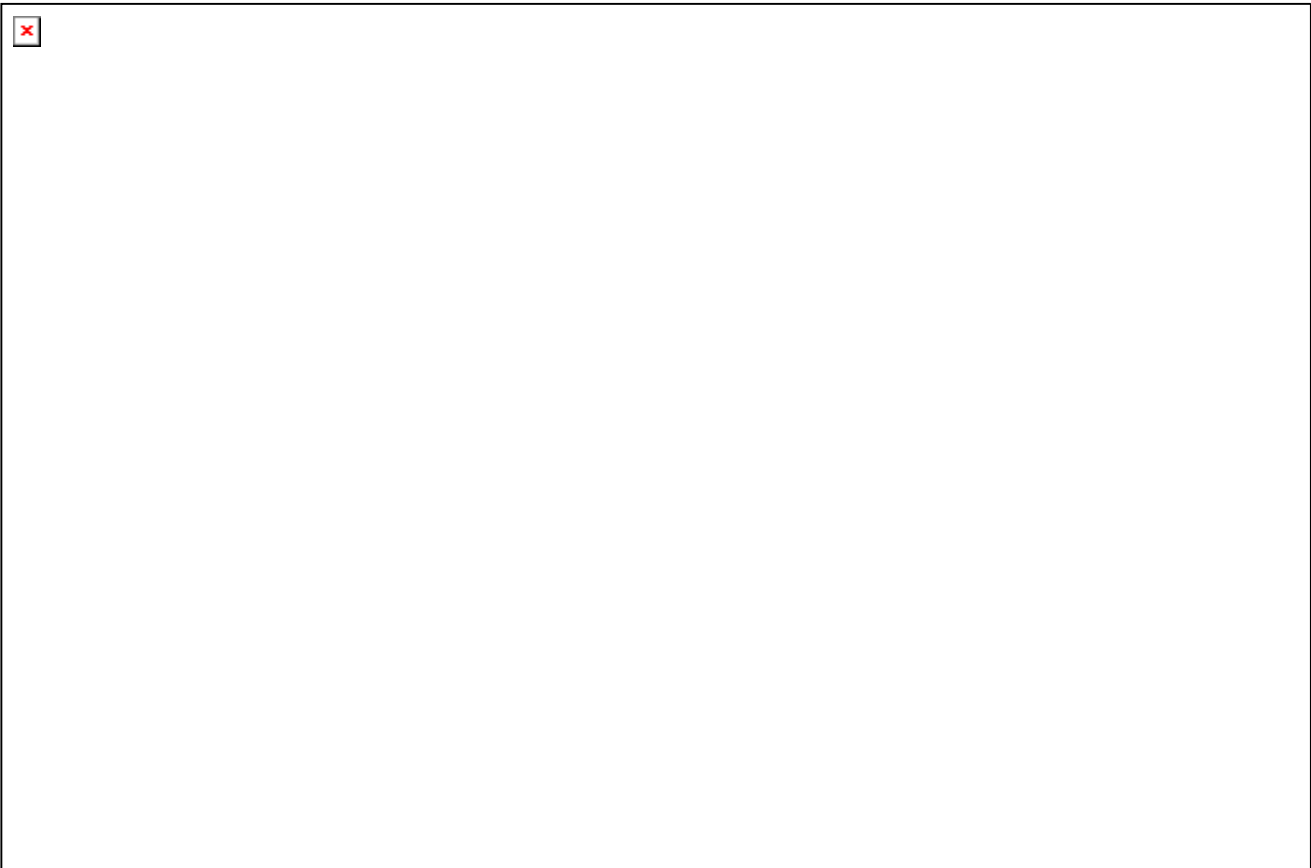

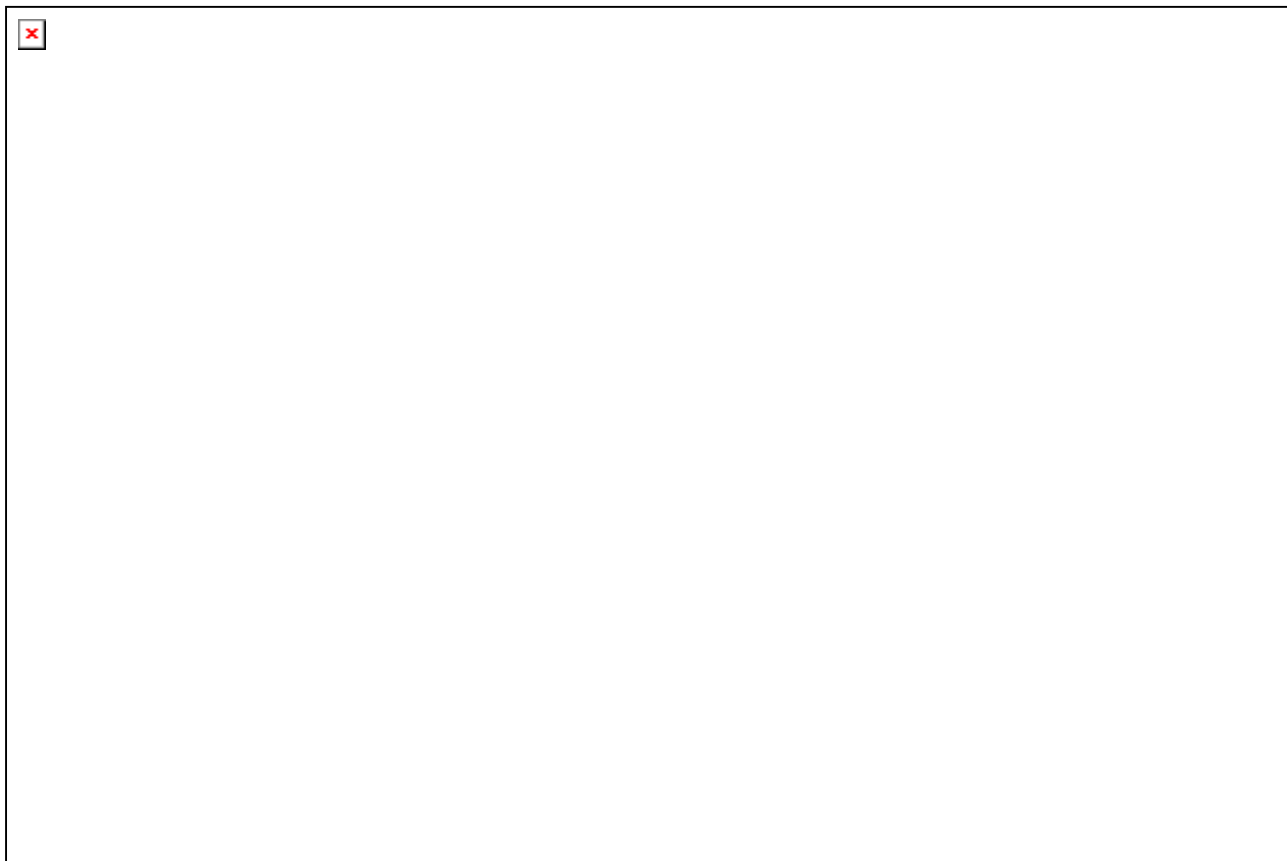

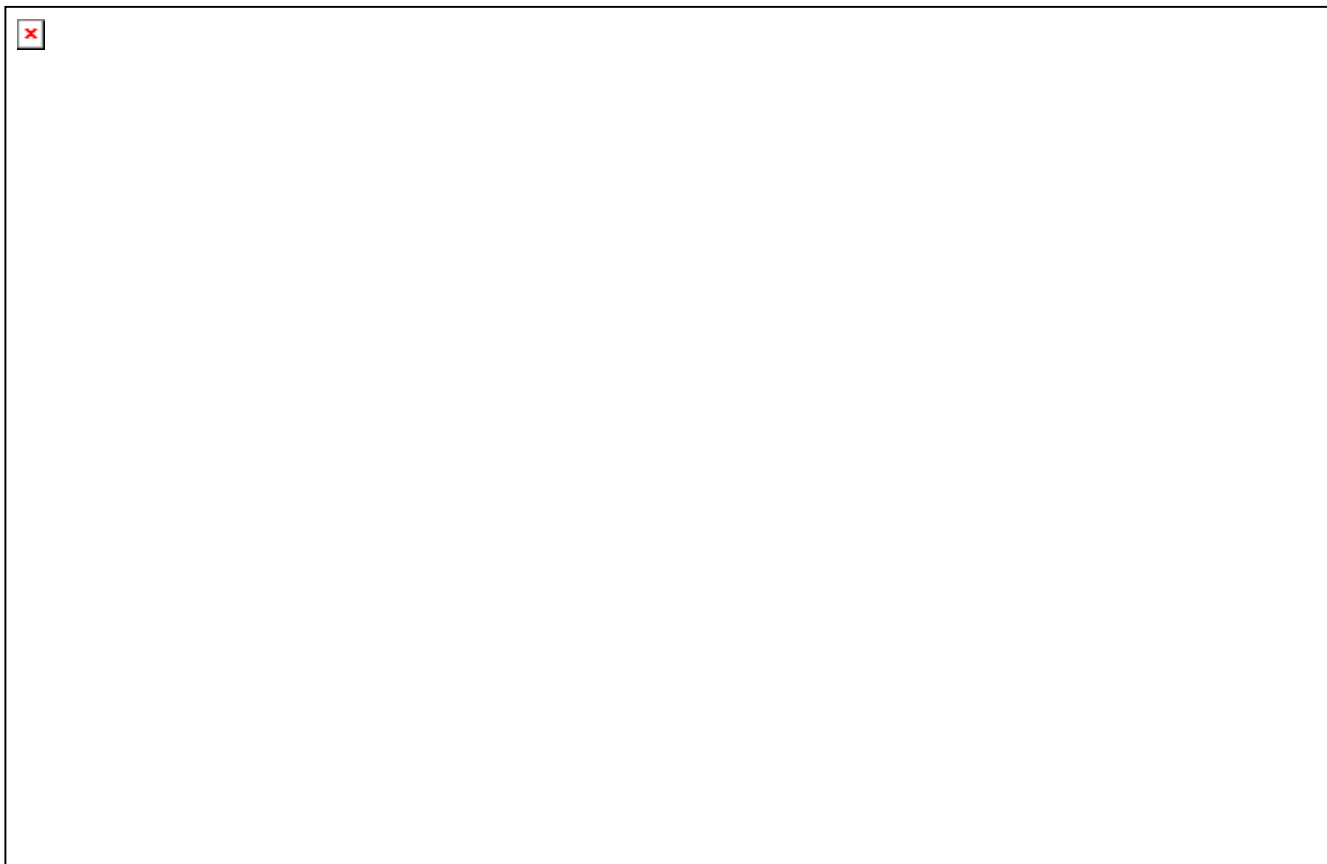

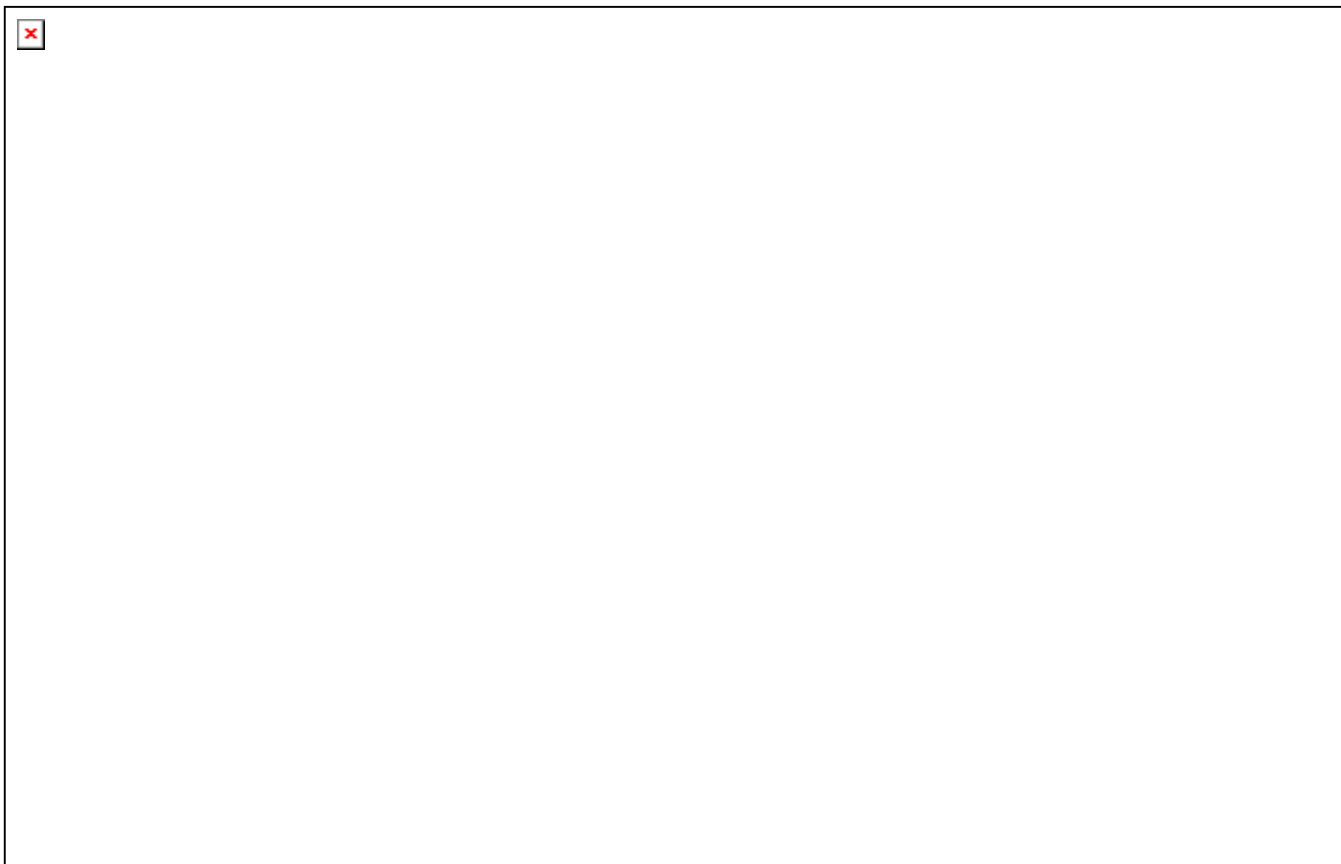

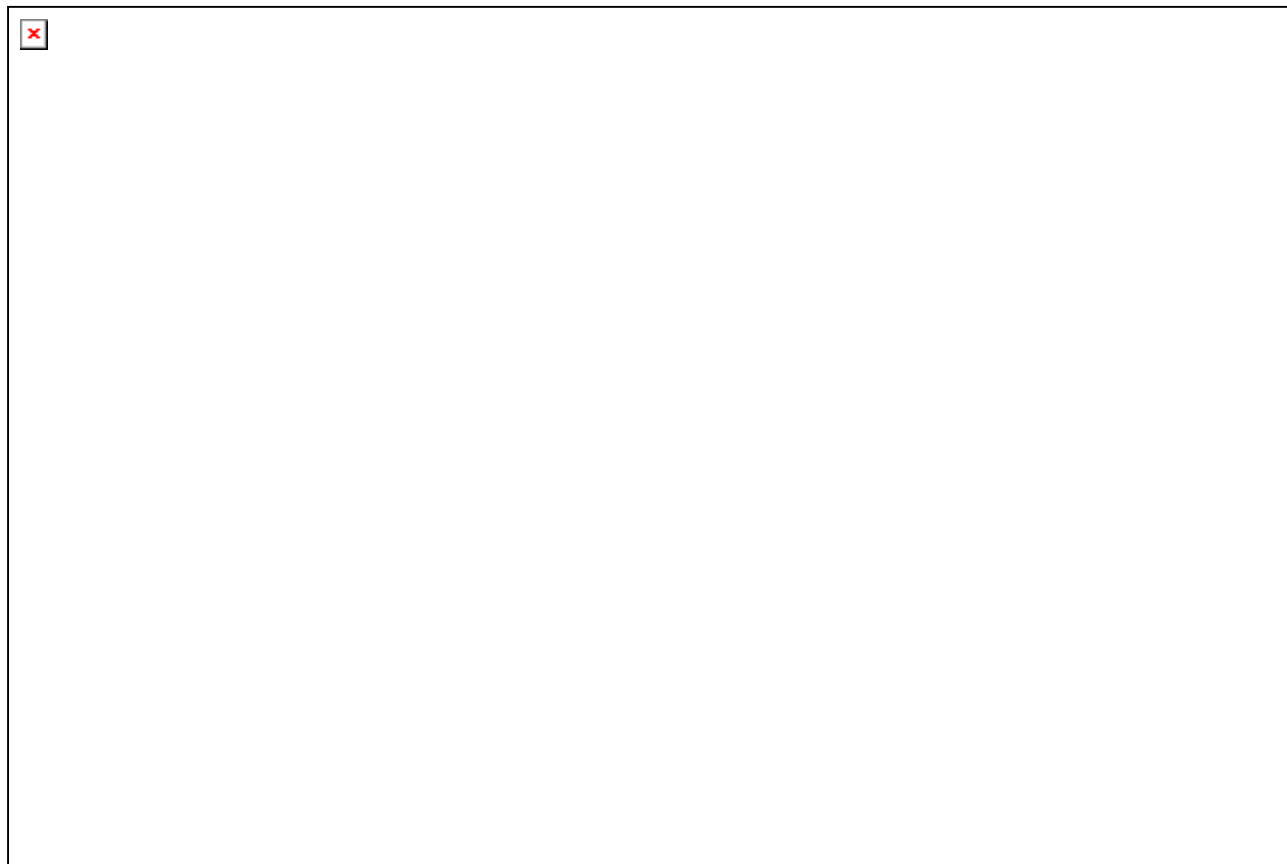

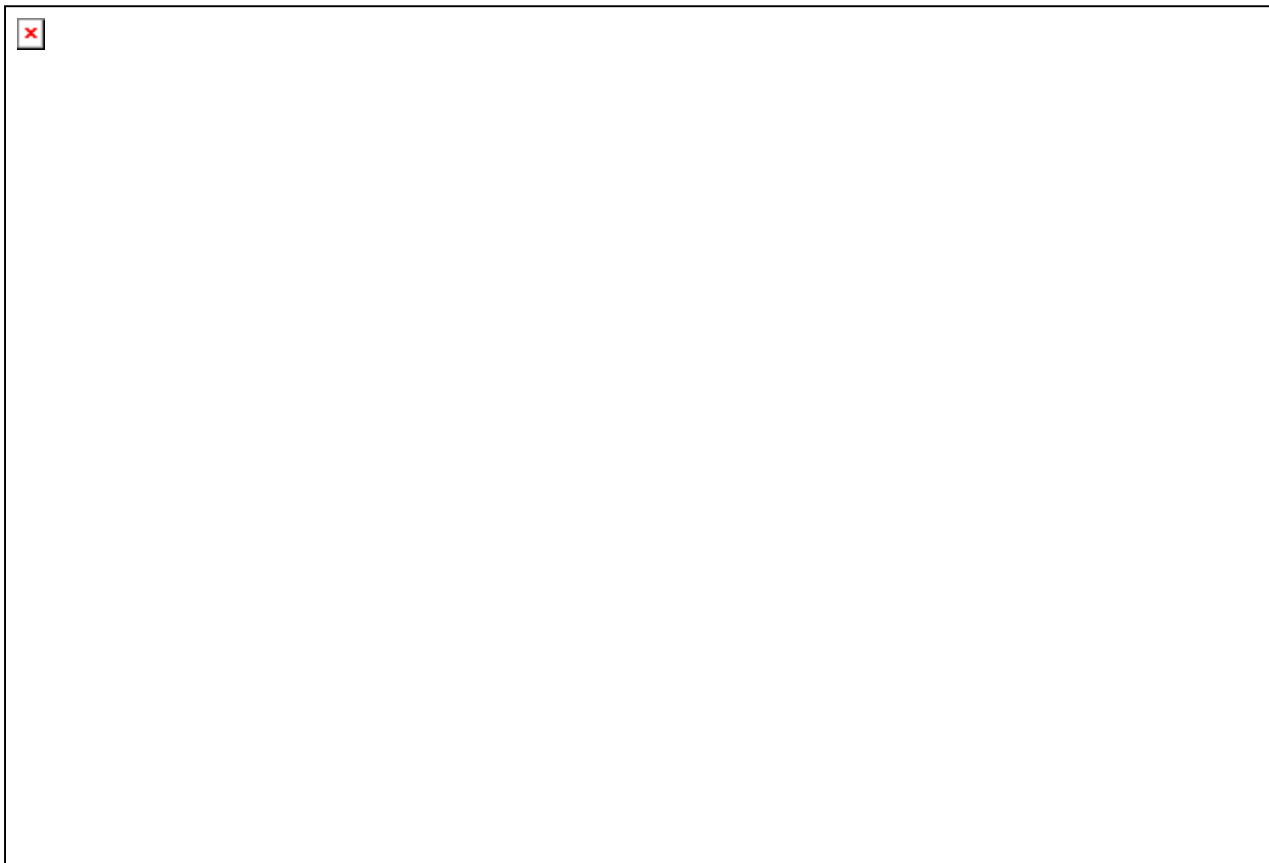

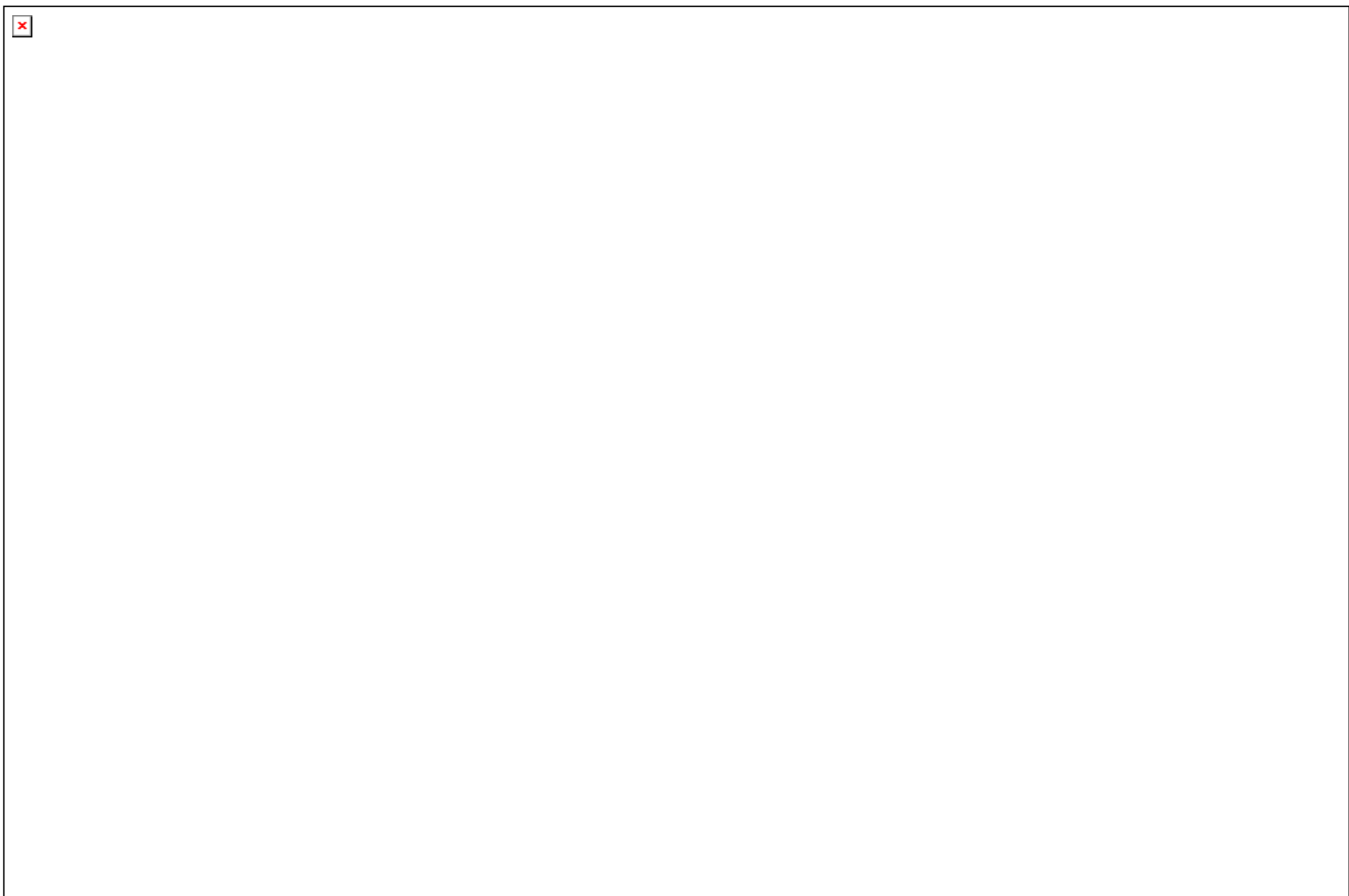

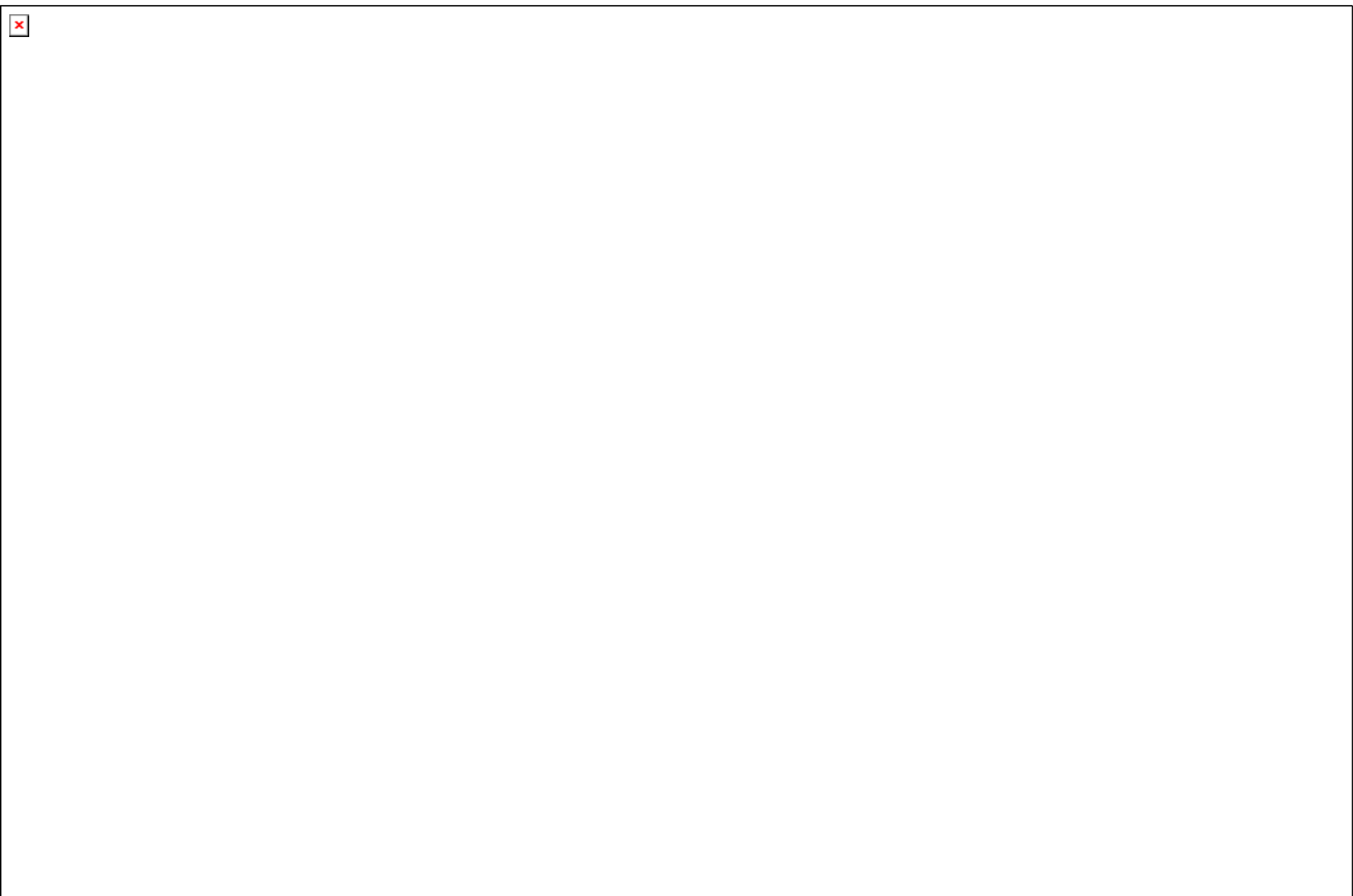

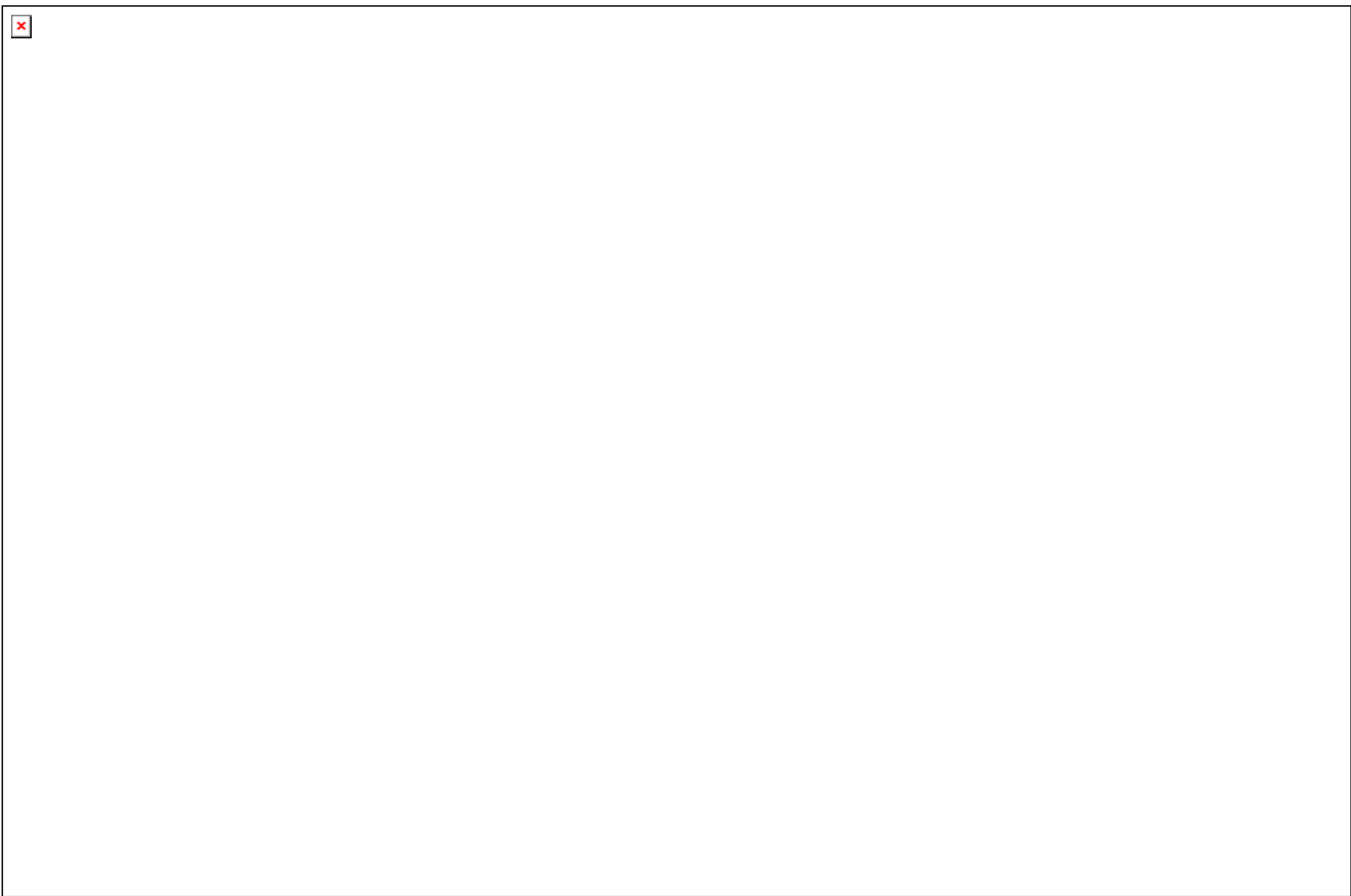

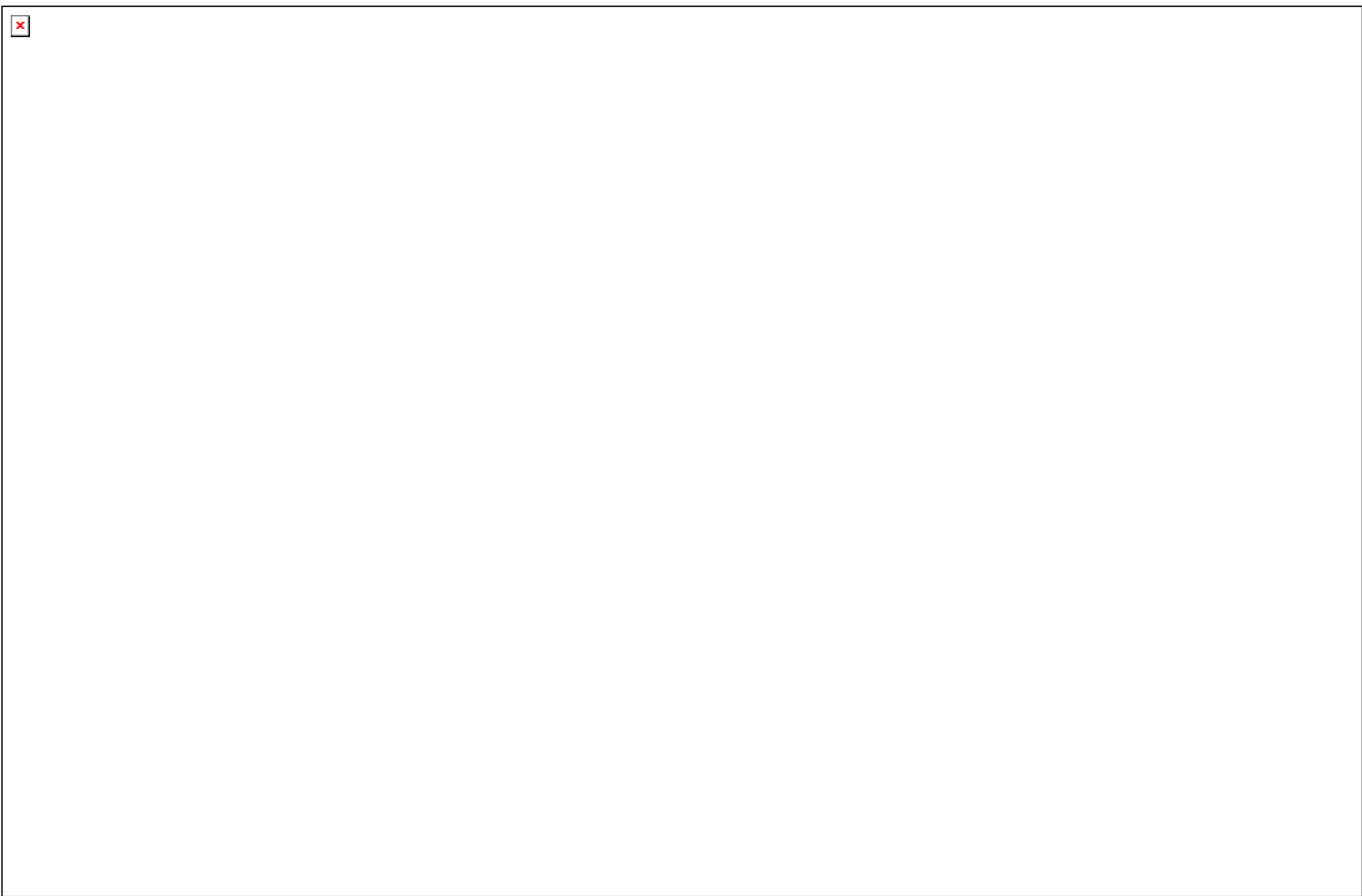

ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПРАКТИКИ СТАЛОГО С/Г

Відновлювальні технології та практики

No-Till

- Що це? → Система обробітку ґрунту, яка передбачає відмову від оранки землі.
- Як це працює? → Прямий посів на ґрунтах, де не було оранки чи культивування. Прямий посів відбувається із одночасним внесенням мінеральних добрив.
- Чим це корисно? → Технологія зберігає та відновлює родючість землі, запобігає ерозії ґрунту. Волога в ґрунті затримується та накопичується.
- У чому вигода? → Зниження витрат на обслуговування техніки, оплату праці, паливо та добрива.

Strip-Till

- Смуговий обробіток ґрунту з одночасним внесенням добрив.
- Поля обробляються і розпушуються лише смугами у рядках майбутнього посіву за допомогою точного сигналу GPS, інша частина поля залишається недоторканою.
- Завдяки одночасному внесенню добрив на глибину 15–20 см рослини у процесі активного росту отримують своєчасне підживлення.
- Збереження вологи завдяки поживним решткам та зменшення витрат пального.

Verti-Till

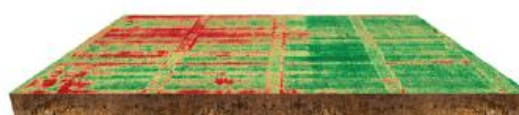
- Розпушування поверхні поля за допомогою спеціальних робочих агрегатів.
- Ножі агрегату мають спеціальні канавки, які встановлені під прямим кутом до ґрунту. Вони забезпечують відмінне розпушування і подрібнення поверхні поля.
- Забезпечення однорідної структури ґрунту із захистом від вітру, води та сонця. Натомість волога краще проникає у землю.
- Збільшення врожаю внаслідок залишку поживних речовин на поверхні.

Покривні культури

- Що це? → Проміжні культури, які вирощують для насичення сівозміни органікою.
- Як це працює? → Покривні культури висівають після збирання основної культури для покриття ґрунту своєю біомасою. Вони виступають у ролі «зелених добрив».
- Чим це корисно? → Покращується структура та якість ґрунту. Основною перевагою є скорочення водного стоку та зменшення ерозії ґрунту.
- У чому вигода? → Економічна вигода внаслідок зменшення використання мінеральних добрив.

Точне землеробство

- Система управління із використанням великого набору даних та високою точністю операцій.
- Завдяки диджиталізації застосовується окремий підхід до кожного поля: диференційовані норми внесення добрив та ЗЗР, розумний полив тощо.
- Зростання врожайності, зменшення кількості добрив та пестицидів завдяки більш точному внесенню.
- Економія ТМЦ*, зниження кількості машино-годин, людино-годин.

Сталі технології та практики

Пермакультура

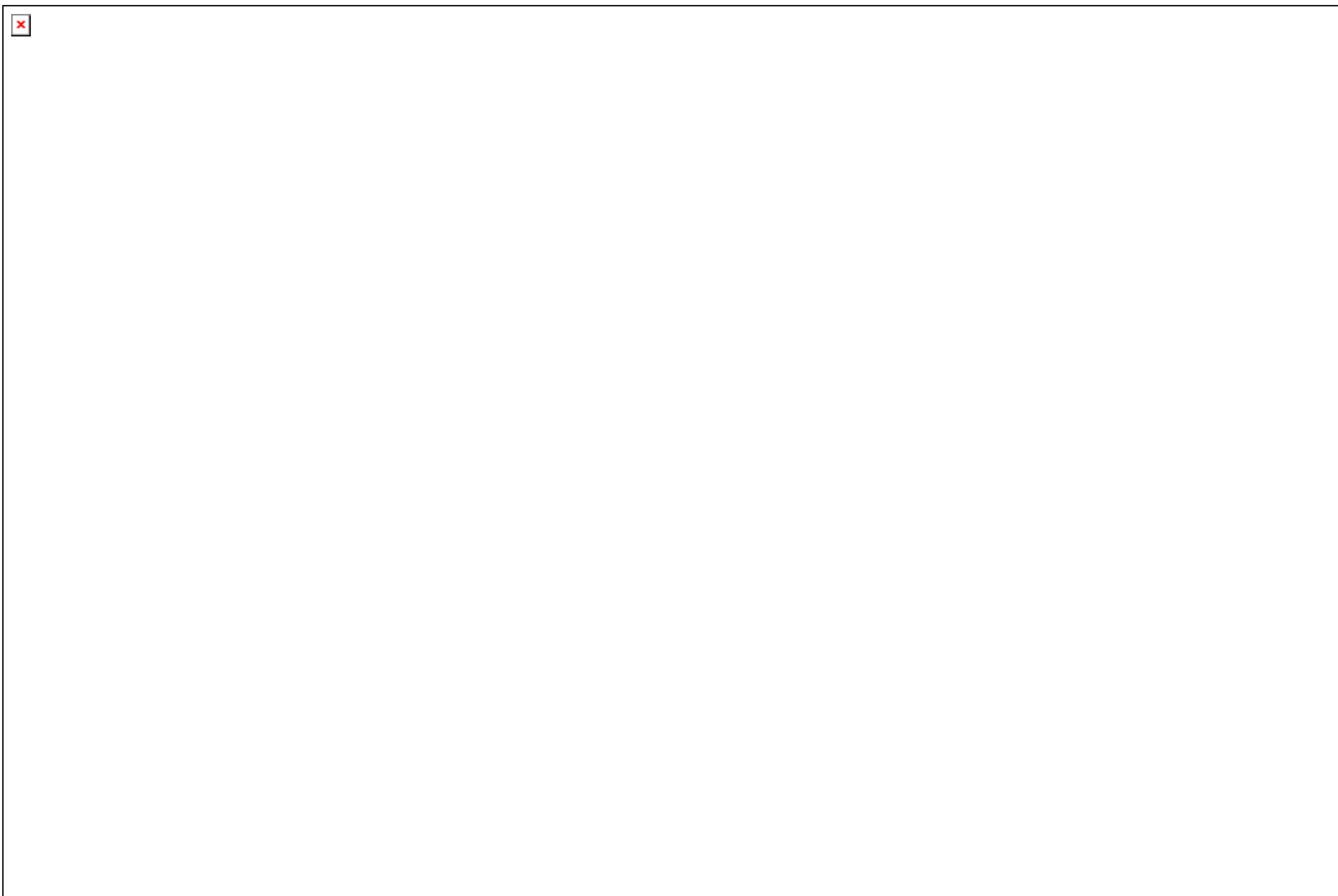
Практика ведення с/г з мінімальними витратами праці та без шкоди для довкілля.

Головною особливістю є розвиток сталого агровиробництва за рахунок скорочення відходів, використання відновлювальних джерел, боротьби із забрудненням та підвищення родючості ґрунту безпечними для довкілля способами.

Агролісомеліорація

Практика, що поєднує деревні багаторічні рослини (наприклад, дерева, кущі) із с/г культурами на одній ділянці.

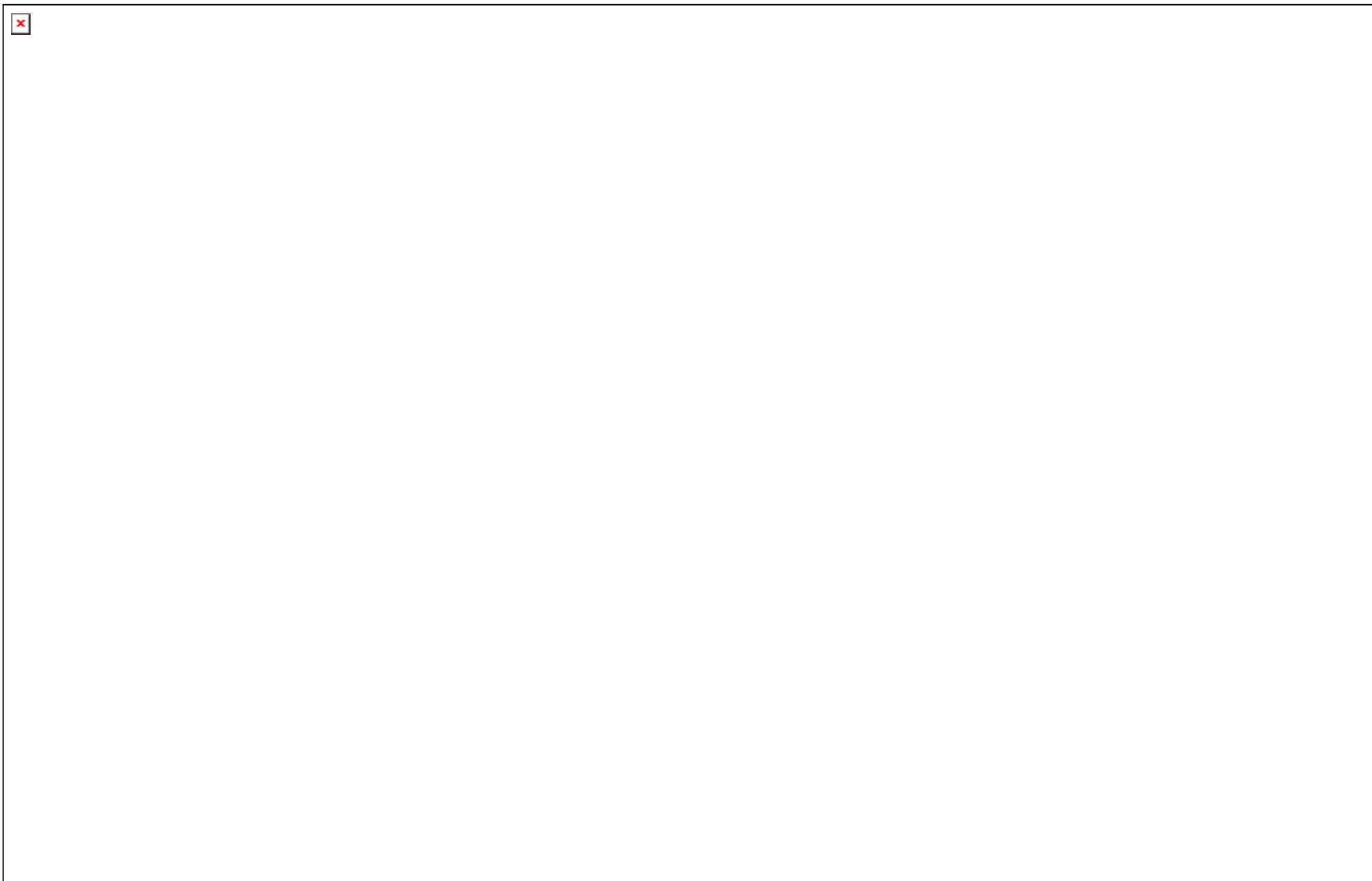
Лісові насадження на полях, часто на їхніх краях, запобігають ерозії та сприяють біорізноманіттю.

РОСЛИНИНСТВО

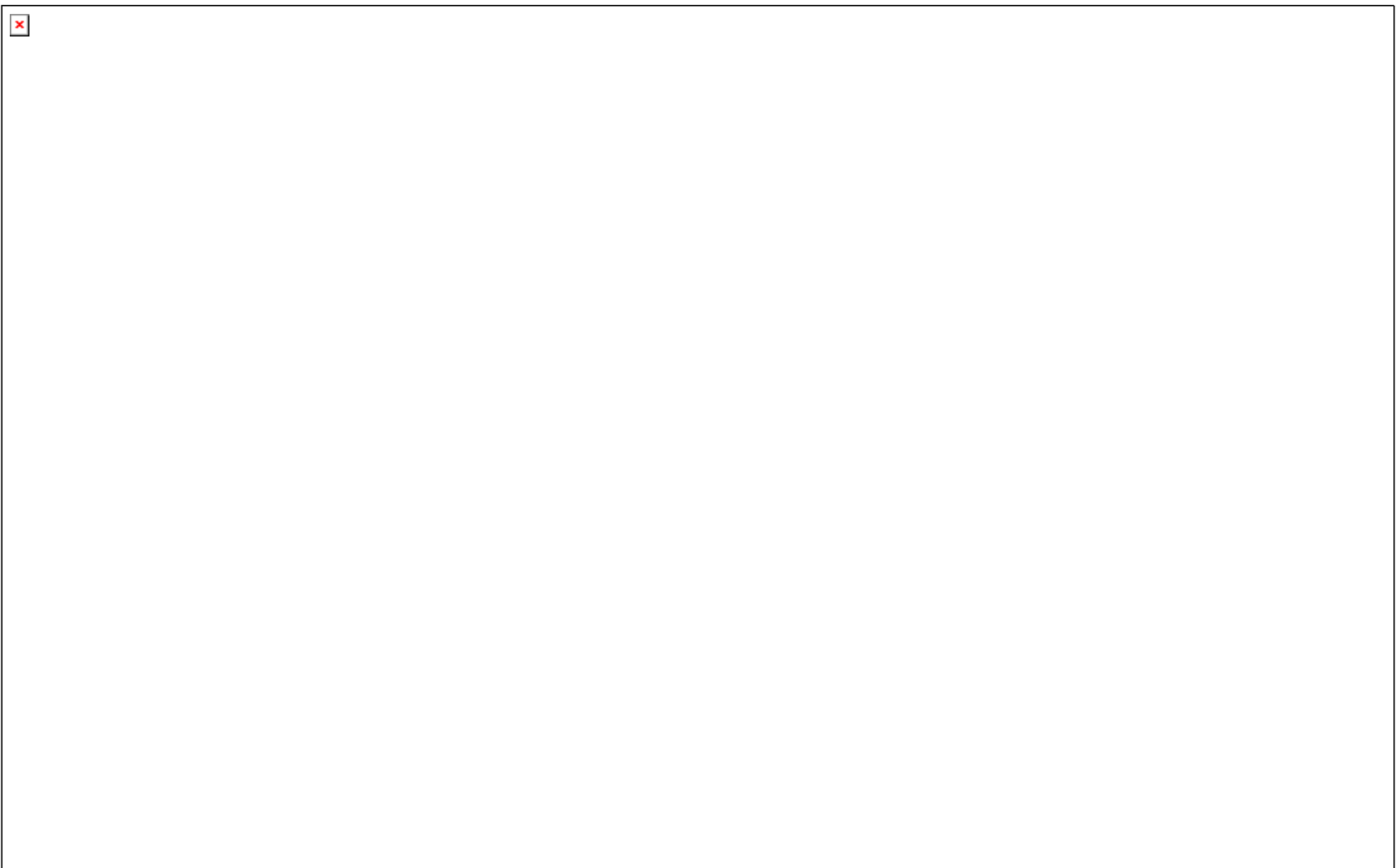

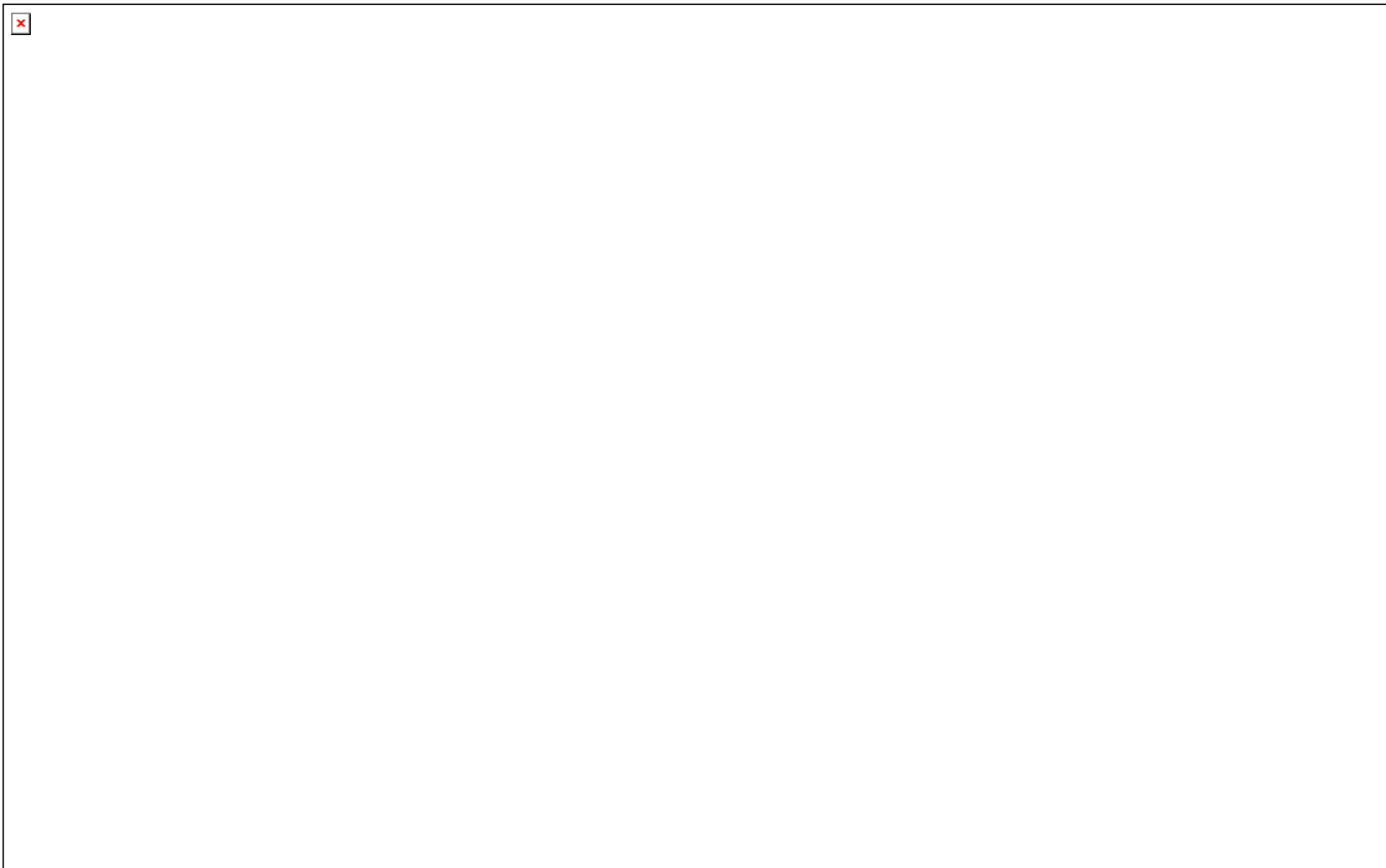

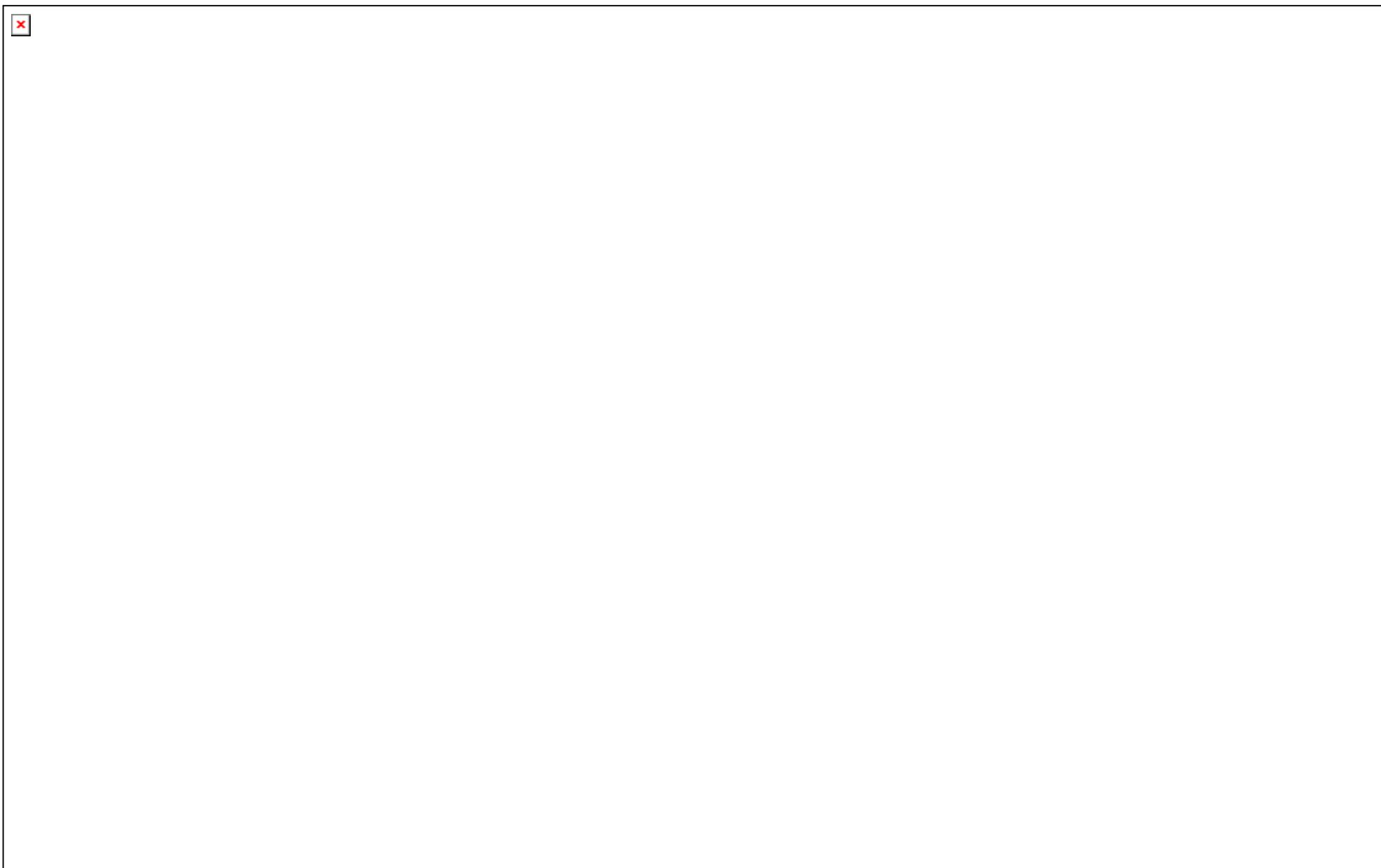

Тваринництво

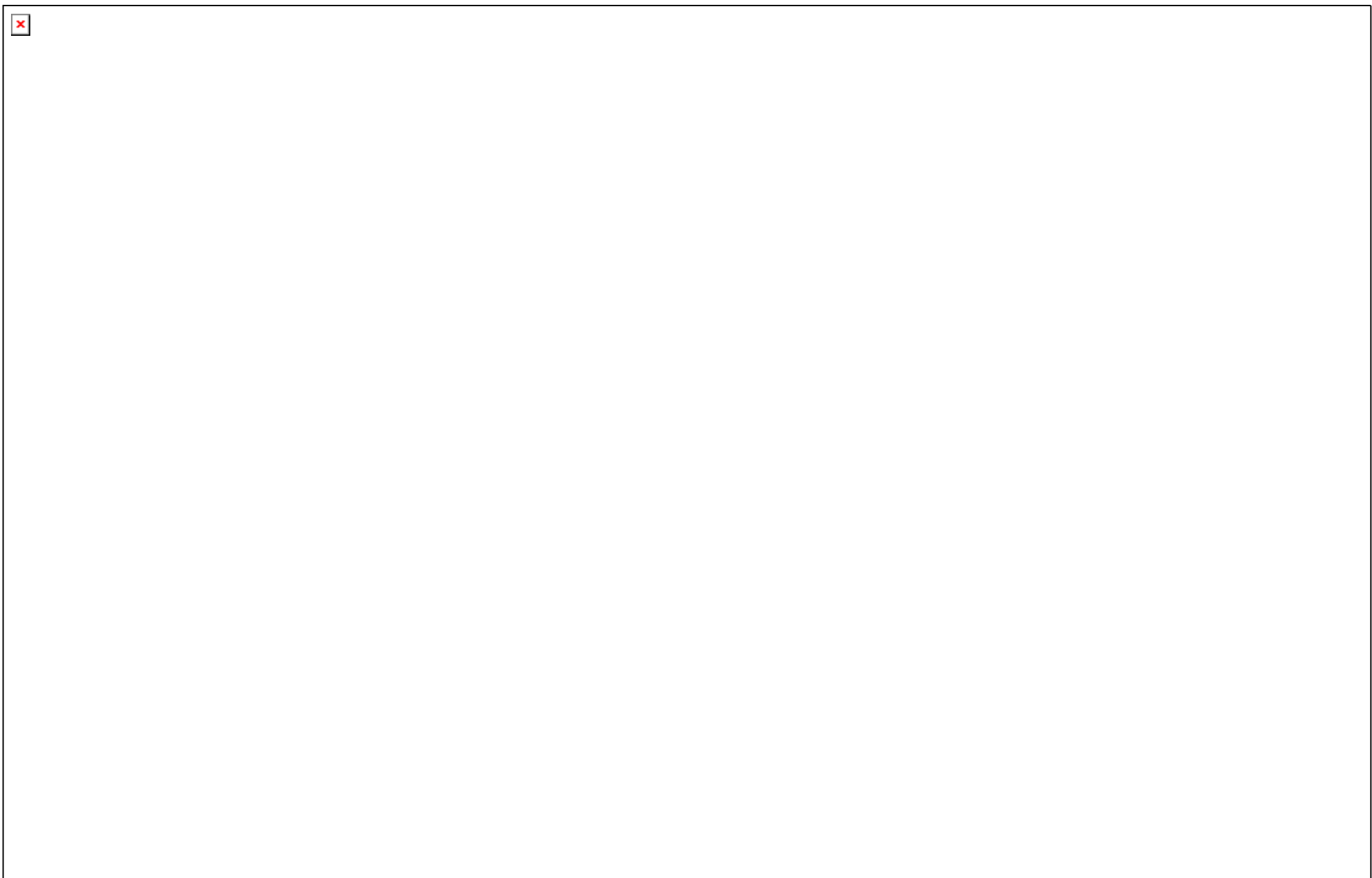

Переробна промисловість

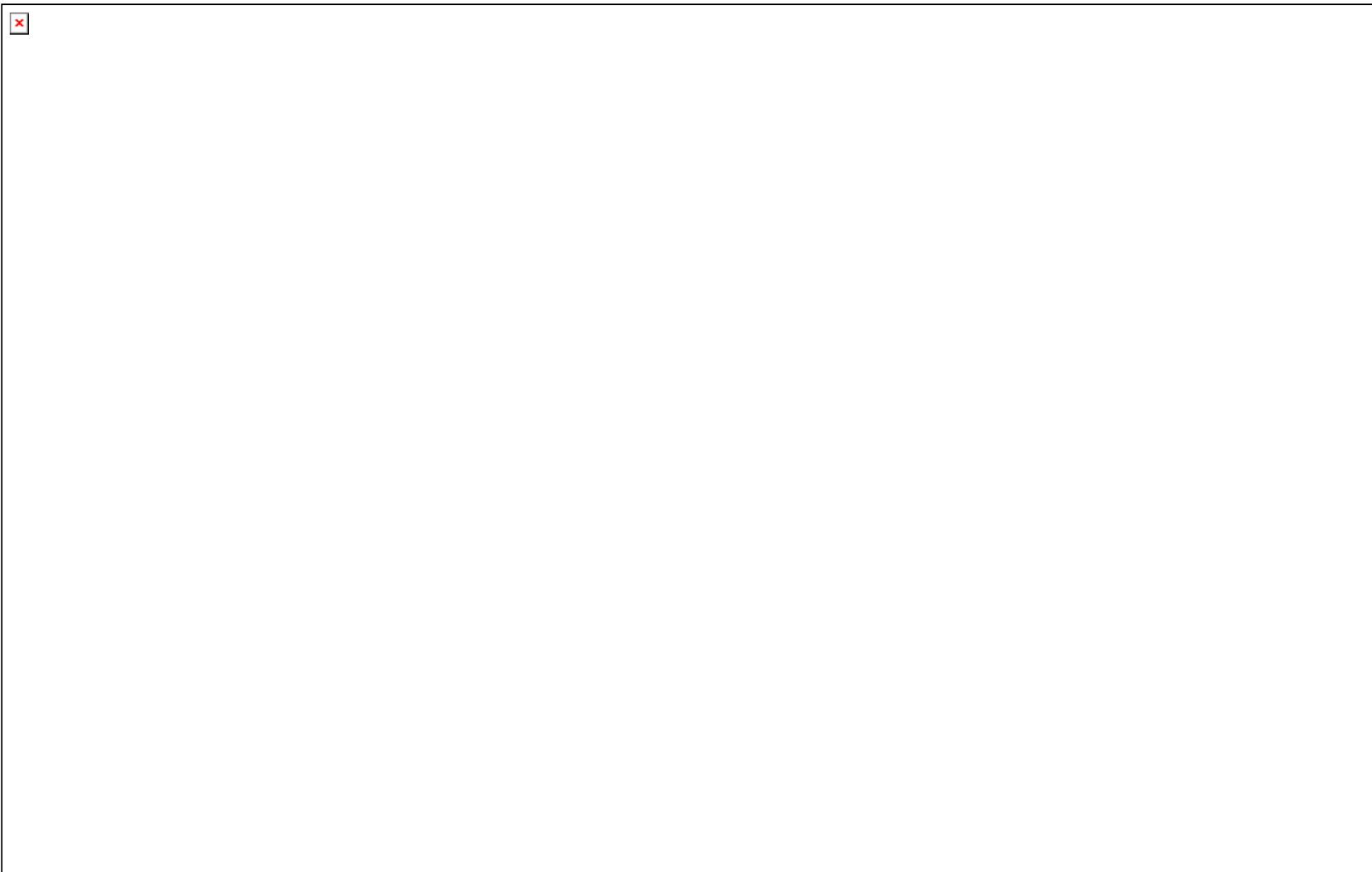

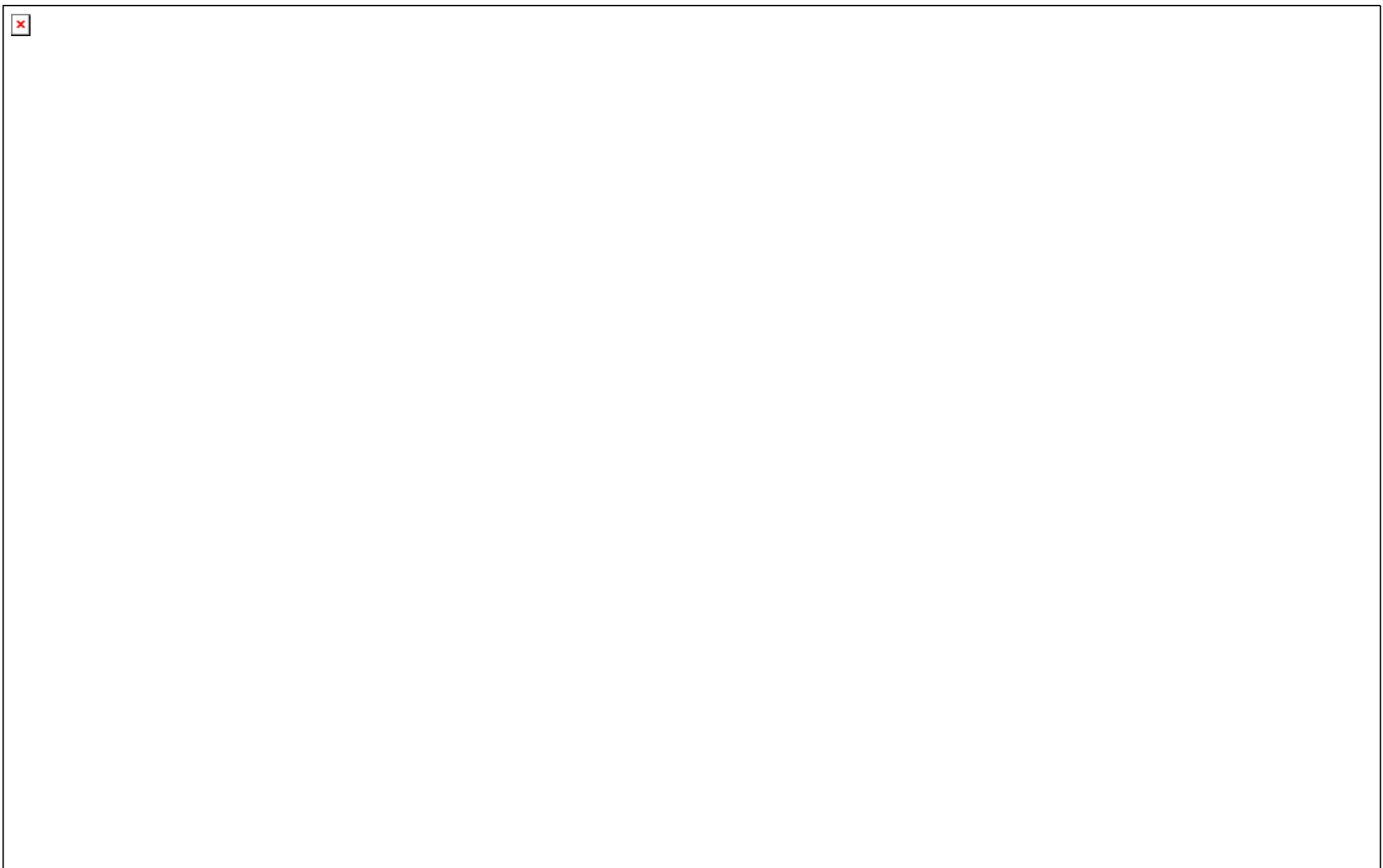

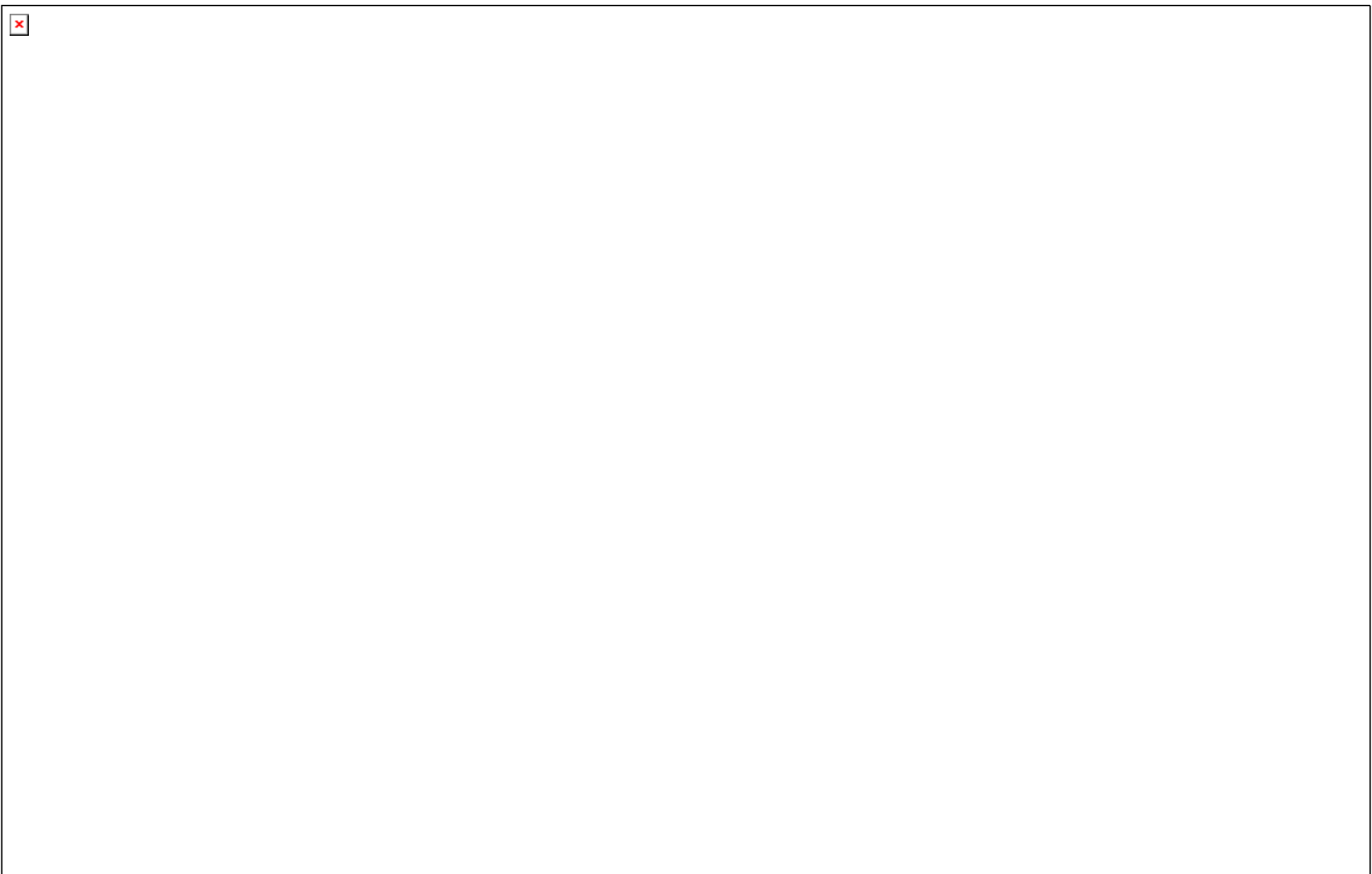
Інфраструктура
та послуги

Фінанси

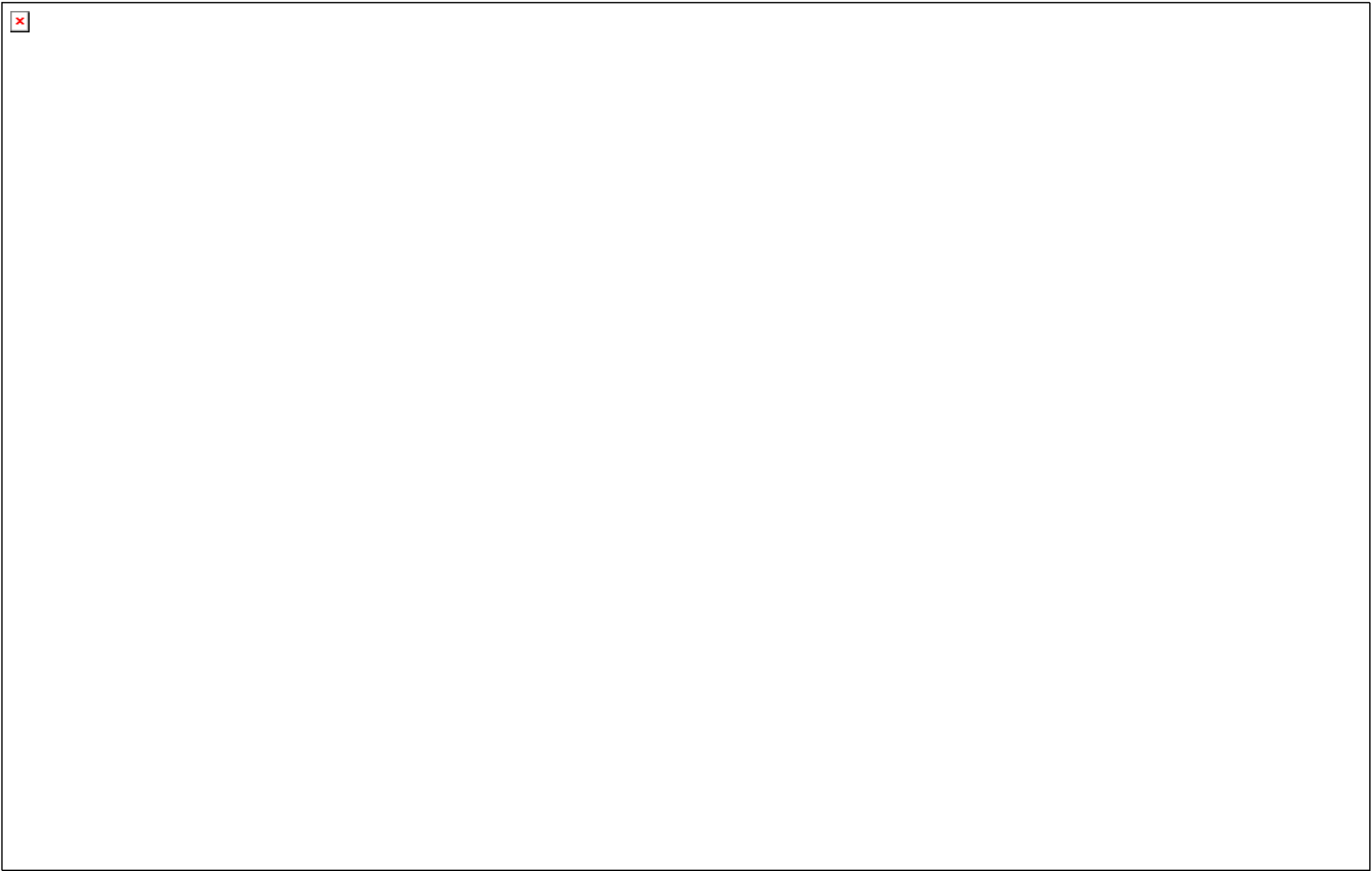

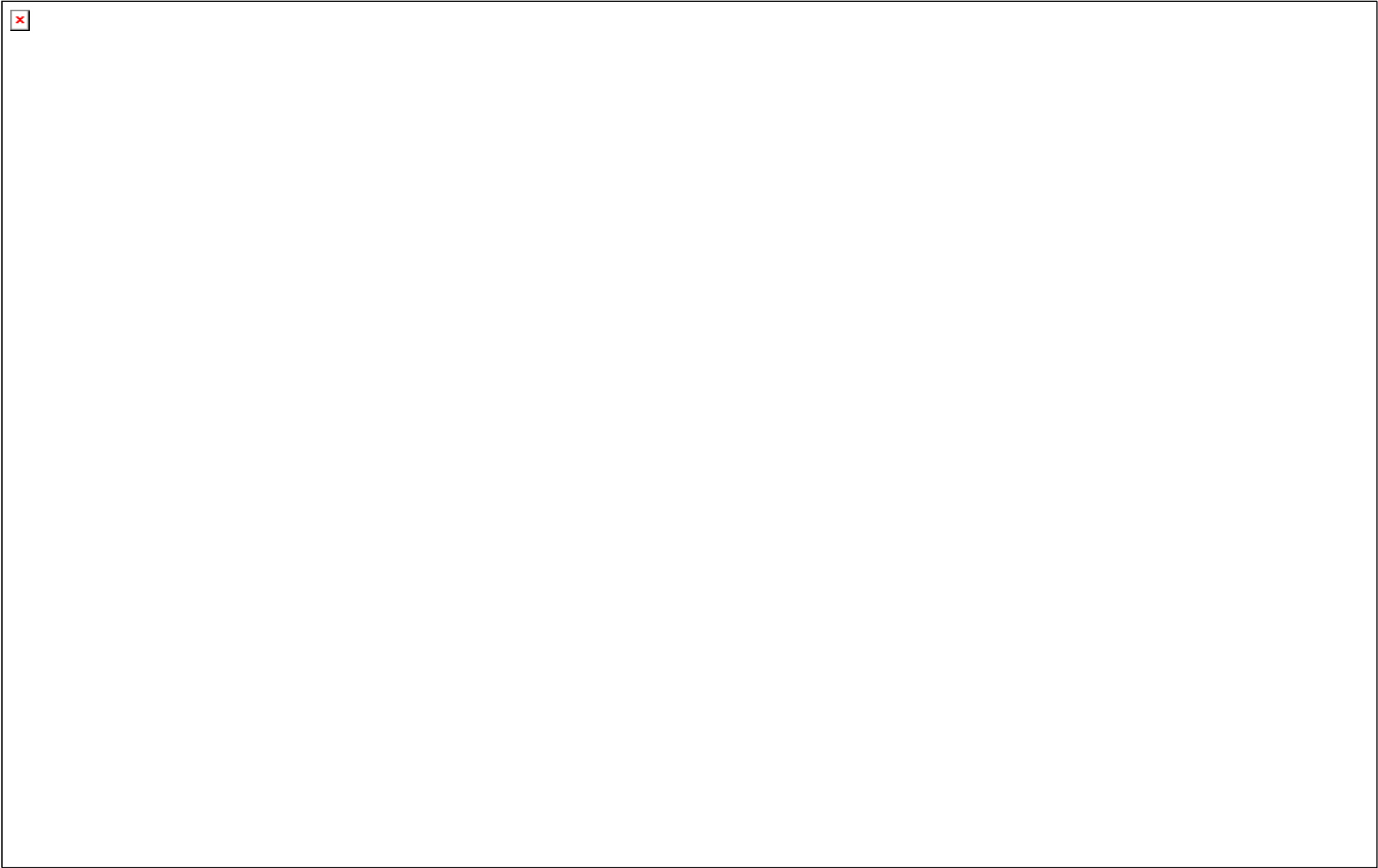

СТАΛΕ СΙΛЬСЬКЕ
ГОСПОДАРСТВО

Навчальне видання

**ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АГРОБІЗНЕСУ
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ**

**до практичних занять для здобувачів рівня вищої освіти перший
(бакалаврський) спеціальності 208 «Агроінженерія» денної та заочної
форм навчання**

АНТОЩЕНКОВА Віталіна Володимирівна

Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.

Ум. друк. арк. _.

Наклад пр.

Державний біотехнологічний університет
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44